

ISSN 2956-0489

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВИШЕ ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО У БЕОГРАДУ

БИЛТЕН

БРОЈ 8

Јул 2026.

БИЛТЕН ВИШЕГ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У БЕОГРАДУ

ПРИРЕЂИВАЧ:

Више јавно тужилаштво у Београду
улица Савска број 17а, 11000 Београд
телефон: 011/745-1510
факс: 011/745-1498
е-mail: uprava@beograd.vjt.rs
сајт: <https://beograd.vjt.rs>

ЗА ПРИРЕЂИВАЧА:

Ненад Стефановић, главни јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Никола Пантелић, јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду, постављен за в. ф. главног јавног тужиоца у Вишем јавном тужилаштву у Панчеву

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИЈЕ:

Јавни тужиоци Вишег јавног тужилаштва у Београду и подручних основних тужилаштава

др Снежана Радојичић, мр Мирослав Симић, Јелена Стеванчевић,
мр Ана Ђуричић, Данијела Јокановић, Светлана Милићевић

Јавнотужилачки помоћник Вишег јавног тужилаштва у Београду
Александра Хаџић

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ:

Александра Хаџић, јавнотужилачки помоћник Вишег јавног тужилаштва у Београду

ИЗДАВАЧ:

Више јавно тужилаштво у Београду

ПРЕЛОМ, КОРЕКТУРА И ДИЗАЈН:

Службени гласник д. о. о.

ШТАМПАРИЈА:

Службени гласник

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из ове публикације представља повреду ауторског права и кривично дело.

Коришћење делова текста из овог билтена дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача..

САДРЖАЈ

I

УВОДНЕ РЕЧИ

- Уводне речи ----- 9

II

ОПШТИ ИНСТИТУТИ КРИВИЧНОГ ПРАВА

- Трајање притвора у кривичном поступку
(Јелена Стеванчевић) ----- 13
- Саслушање преко тумача или преводиоца
(Александра Хацић) ----- 24
- Злоупотреба права и недостатак јавног интереса
у захтевима за приступ информацијама
од јавног значаја
(Милица Стојанац Маретић, Сања Радовић) ----- 26

III

ПРВОСТЕПЕНО КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

- Локација нанетих повреда као индикатор намере код
кривичног дела убиство (Александра Хацић) ----- 41

IV

ДРУГОСТЕПЕНО КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

- Кривично дело неовлашћена употреба туђег пословног имена и друге посебне ознаке робе или услуга
(др Снежана Радојичић) - - - - - 45
- Кривично дело одузимање малолетног лица
(др Снежана Радојичић) - - - - - 48
- Кривично дело недавање издржавања
(др Снежана Радојичић) - - - - - 50
- Кривично дело грађење без грађевинске дозволе – мера безбедности одузимање предмета
(др Снежана Радојичић) - - - - - 52
- Опис радње извршења кривичног дела навођење на оверавање неистинитог садржаја у оптужном акту
(др Снежана Радојичић) - - - - - 54
- Условни отпуст и оцена испуњености сврхе специјалне превенције
(др Снежана Радојичић) - - - - - 57

V

ПОСЕБНО ОДЕЉЕЊЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

- Вештак, стручни саветник и финансијски форензичар у кривичном поступку
(мр Ана Ђуричић) - - - - - 63
- Сврха инкриминисања ненаменског коришћења буџетских средстава
(Сања Радовић) - - - - - 75
- Да ли је давање поклона мито или мали знак пажње?
(Сања Радовић) - - - - - 84

VI ГОСТИ БИЛТЕНА

- Правни оквир предузимања увиђаја над електронским уређајима као покретним стварима
(Марко Пљакић) ----- 91
- Кривично дело грађење без грађевинске дозволе
(Лазар Магделинић) -----126
- Историјат полиције
(Филип Бошковић) -----131

I
УВОДНЕ РЕЧИ

Поштоване колегинице и колеге,

У осмом броју *Билтена Вишеї јавної тужилаштва у Београду* припремили смо за вас више од петнаест текстова и сенценци којима су обухваћене различите области кривичног материјалног и процесног права, а поред тога, обрађена је и пракса Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности која се односи на злоупотребу захтева за приступ информацијама од јавног значаја. Надамо се да ће вам ови чланци и стручна пракса допринети у свакодневном раду, нарочито приликом решавања правних питања код кривичних дела из надлежности виших и основних јавних тужилаштава.

Још једном захваљујемо читаоцима на подршци и интересовању које нам већ неколико година уназад пружају, а посебна захвалност иде свим нашим ауторима, у овом издању претежно колегиницама и колегама из јавнотужилачке организације, који несекично и у сваком броју доприносе квалитету и континуитету нашег билтена.

Редакција и даље остаје отворена за ваше предлоге, прилоге и сугестије и надамо се да ћете у наредном издању дати свој допринос.

Редакција *Билтена*

II

ОПШТИ ИНСТИТУТИ КРИВИЧНОГ ПРАВА

Јелена Стеванчевић*

ТРАЈАЊЕ ПРИТВОРА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Сажетак: Притвор је мера обезбеђења присуства и један облик лишења слободе окривљеног. Питање трајања притвора током кривичног поступка увек је актуелно. Јавни тужилац има рок од шест месеци да спроведе истрагу, након одређивања притвора, чак и у најсложенијим предметима, те уколико се у том року не заврши истрага, а притвор је одређен, исти ће се укинути. Суд може да, док постоје разлози за продужење притвора, спроводи радње и донесе одлуку током трајања притвора у року који је знатно дужи од шест месеци, а притвореник – осуђени може бити у притвору док не ступи на издржавање кривичне санкције. Питање је да ли је неопходно ограничити трајање притвора током кривичног поступка тако да суд након подношења оптужног акта има рок у којем мора донети првостепену одлуку или пак правноснажну одлуку (прописати, на пример, максимални рок од три или пет година за окончање поступка, по чијем протеклу би окривљени био пуштен на слободу, уколико се одлука не донесе) као што је то учињено у појединим земљама региона или је садашње законско решење одговарајуће.

Кључне речи: притвор, кривични поступак, истрага, трајање, лишење слободе

---

* Аутор је јавни тужилац у Другом основном јавном тужилаштву у Београду. Ставови изнети у раду представљају лични став аутора, а не државног органа у којем је запослен.

1. УВОД

Дужина трајања притвора у домаћем и страном законодавству, црногорском, хрватском и у законодавству Босне и Херцеговине, различито је одређена. У овом раду бавићемо се дужином трајања притвора у домаћем законодавству, као и питањем да ли је неопходно ограничити трајање притвора у поступку и пред судом, а уколико јесте, у којим приликама и у којем временском периоду, с обзиром на то да према садашњем законском решењу притвор би теоретски могао да траје до апсолутне застаре кривичног гоњења.

Аутор је мишљења да не треба ограничавати трајање притвора у поступку пред судом, али да треба продужити његово трајање у поступку пред тужилаштвом. Уколико би дошло до промене важећих прописа у вези са дужином трајања притвора, онда је неопходно јавном тужиоцу продужити време поступања у истрази, у притворским предметима, бар за још шест месеци, односно ограничити његово поступање у истрази најмање на једну годину, ако не и више у комплексним предметима с великим бројем окривљених, кривичних дела, финансијских истрага и међународном правном помоћи.

2. ПРИТВОР У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

2.1. Притвор као уставноправна категорија

Притвор је уставна категорија. Општи услови за одређивање и трајање притвора прописани су Уставом Републике Србије.¹ У члану 30. наведено је да лице за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело може бити притворено само на основу одлуке суда, ако је притварање неопходно ради вођења кривичног поступка, те ако није саслушано приликом доношења одлуке о притвору или ако одлука о притвору није извршена непосредно по доношењу, притворено лице мора у року од 48 часова од лишења слободе да буде изведено пред надлежни суд, који поново одлучује о притвору, а писмено

---

1 „Службени гласник РС“, бр. 98/06 и 115/21.

и образложено решење суда о притвору уручује се притворенику најкасније 12 часова од притварања, док одлуку о жалби на притвор суд доноси и доставља притворенику у року од 48 часова.

Чланом 31. Устава прописана је дужина трајања притвора, **коју суд своди на најкраће неопходно време**, имајући у виду разлоге за притвор, те притвор одређен одлуком првостепеног суда траје у истрази најдуже три месеца, виши суд га може у складу са законом продужити за још три месеца, а уколико до истека овог времена не буде подигнута оптужница, окривљеном се укида притвор. После подизања оптужнице трајање притвора, суд своди на најкраће неопходно време (нема ограничења у смислу месеци или година), а притвореник се брани са слободе чим престану разлози због којих је притвор био одређен.

2.2. Притвор као кривичнопроцесни појам

Притвор је кривичнопроцесни појам, регулисан Законом о кривичном поступку Републике Србије (у даљем тексту ЗКП),² у којем су наведени услови за одређивање притвора и трајање.

У глави осам ЗКП прописане су мере обезбеђења присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка и то од члана 210. закључно са чланом 223. У члану 211. ЗКП наведени су услови – разлози за одређивање притвора, те је у ставу један од тачке један закључно са тачком четири означено да се притвор може одредити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело, ако се крије или се не може утврдити његова истоветност, или у својству оптуженог очигледно избегава да дође на главни претрес или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекства; те околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног

2 „Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – одлука УС и 62/21 – одлука УС.

дела или ако особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче; потом особите околности које указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити дело којим прети; ако је за кривично дело које се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља или је пресудом првостепеног суда изречена казна затвора од пет или тежа казна, а начин извршења или тежина последице кривичног дела су довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка.

Притвор који је одређен само због тога што се не може утврдити истоветност лица траје док се ова истоветност не утврди, а притвор који је одређен само због тога што оптужени очигледно избегава да дође на главни претрес може трајати до објављивања пресуде. У случају да је притвор одређен, јер постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе и др., притвор ће се укинути чим се обезбеде докази због којих је притвор одређен. Такође, када суд изрекне пресуду на казну затвора испод пет година, може оптуженом који се брани са слободе одредити притвор ако постоје разлози из става 1. тач. 1. и 3. овог члана, а оптуженом који се налази у притвору укинуће притвор, ако за притвор више не постоје разлози због којих је био одређен.³

Чланом 215. ЗКП прописане су одредбе у вези са трајањем притвора у истрази, те се:

1) на основу решења судије за претходни поступак окривљени може задржати у притвору **највише три месеца од дана лишења слободе**. Судија за претходни поступак дужан је да и без предлога странака и бранилаца, по истеку сваких 30 дана, испита да ли још постоје разлози за притвор и да донесе решење о продужењу или укидању притвора;

3 Одлучивања о притвору, решење о одређивању притвора, односно његова садржина и уручење, као и опште одредбе о притвору у истрази прописано је члановима 212, 213. и 214. ЗКП.

2) веће непосредно вишег суда (члан 21. став 4) може, на образложени предлог јавног тужиоца, из важних разлога продужити притвор **највише за још три месеца**. Против овог решења дозвољена је жалба која не задржава извршење решења;

3) ако се до истека рока из ст. 1. и 2. овог члана **не подигне оптужница, окривљени ће се пустити на слободу**.

Трајање притвора након подизања оптужнице, које се односи на период док се оптужница не потврди и не закаже главни претрес, прописано је чланом 216. ЗКП који гласи:

1) од предаје оптужнице суду па до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе, притвор се може одредити, продужити или укинати решењем већа;

2) решење о одређивању, продужењу или укидању притвора доноси се по службеној дужности или на предлог странака и браниоца;

3) **веће је дужно да и без предлога странака и браниоца испита да ли још постоје разлози за притвор и да донесе решење о продужењу или укидању притвора, по истеку сваких 30 дана до потврђивања оптужнице, а по истеку сваких 60 дана након потврђивања оптужнице па до доношења првостепене пресуде;**

4) ако након потврђивања оптужнице притвор буде укинут због тога што нема основа за сумњу о постојању кривичног дела, суд ће испитати оптужницу у складу са чланом 337. овог законика;

5) против решења из става 2. овог члана странке и бранилац могу изјавити жалбу, а јавни тужилац може изјавити жалбу и против решења којим је одбијен предлог за одређивање притвора. Жалба, решење и остали списи достављају се одмах већу. Жалба не задржава извршење решења;

6) **притвор који је одређен или продужен по одредбама ст. 1–5. овог члана може трајати до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе, а најдуже док не истекне време трајања кривичне санкције изречене у првостепеној пресуди.**

Трајање притвора у истрази у Републици Србији је ограничено на шест месеци, те је пре протека означеног рока неопходно спровести истрагу и подигнути оптужницу (или донети другу јавнотужилачку одлуку), јер ће у супротном притвореник бити пуштен на слободу. Након подношења оптужног акта, притвор може трајати до правноснажног окончања поступка, односно нема временског ограничења трајања притвора уколико и даље стоје разлози за продужавање, што суд цени посебно у сваком случају.

3. ПРИТВОР У ЦРНОЈ ГОРИ

Кратко ћемо се осврнути на црногорско законодавство, како бисмо њихова законска решења упоредили са нашим. Законик о кривичном поступку Црне Горе⁴ (у даљем тексту Законик) у члану 174. одређује опште услове за одређивање притвора.⁵

Разлози за одређивање притвора прописани су чланом 175. Законика, те је у ставу један од тачке један закључно са тачком пет наведено да се притвор одређује када постоји основана сумња да је одређено лице извршило кривично дело, те да се притвор против тог лица може одредити ако се крије или ако се не може утврдити његов идентитет или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекства; или постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче; као и када постоје околности које указују да ће

---

4 Законик о кривичном поступку, „Службени лист ЦГ“, бр. 57/09, 49/10, 47/14 – одлука УС, 2/15 – одлука УС, 35/15, 58/15 – др. закон, 28/18 – одлука УС, 116/20 – одлука УС ЦГ и 145/21, 54/24.

5 Између осталог, притвор се може одредити само у случајевима прописаним закоником и само ако се иста сврха не може остварити другом мером, а неопходан је ради несметаног вођења поступка, те да је дужност свих органа који учествују у кривичном поступку и органа који им пружају правну помоћ да поступају са посебном хитношћу, ако се окривљени налази у притвору, а током целог поступка притвор ће се укинути чим престану разлози на основу којих је био одређен.

поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или да ће учинити кривично дело којим прети; такође, уколико је притвор нужен ради несметаног вођења поступка, а у питању је кривично дело за које се по закону може изрећи казна затвора од десет година или тежа казна и које је посебно тешко због начина извршења или последица; као и када уредно позвани оптужени избегава да дође на главни претрес.⁶ Даље је наведено да у случају да је притвор одређен само због тога што се не може утврдити идентитет лица, притвор траје док се идентитет утврди, а укинуће се чим се обезбеде докази због којих је притвор одређен, док притвор који је одређен по ставу 1. тачка 5. овог члана може трајати до објављивања пресуде.

Одређивање и трајање притвора у истрази утврђено је чланом 177. Законика и наведено је да:

1) на основу решења судије за истрагу окривљени се може задржати у притвору **најдуже месец дана од дана лишења слободе**. После тог рока окривљени се може задржати у притвору само на основу решења о продужењу притвора;

2) притвор се по одлуци већа из члана 24. став 7. овог законика може, на образложени предлог државног тужиоца, **продужити најдуже за два месеца**. Против решења већа дозвољена је жалба која не задржава извршење решења;

3) **ако се поступак води за кривично дело за које је прописана казна затвора преко пет година, веће Врховног суда може, на образложени предлог државног тужиоца, из важних разлога, продужити притвор најдуже за још три месеца**;

4) ако се до истека рокова из ст. 2. и 3. овог члана не подигне оптужница, окривљени ће се пустити на слободу.

Члан 179. Законика прописује одређивање и контролу притвора након подизања оптужнице, гласи:

1) након предаје оптужнице суду, до завршетка главног претреса, притвор може, по прибављеном мишљењу државног

---

6 Основи за притвор су у нашем и црногорском законодавству изузетно слични.

тужиоца, кад се поступак води по његовој оптужби, одредити или укинути само решењем већа, **а од подизања оптужнице до доношења првостепене пресуде притвор може трајати најдуже три године;**

2) веће је дужно да по предлогу странака или по службеној дужности, испита да ли још постоје разлози за притвор и да донесе решење о продужењу или укидању притвора, по истеку сваких од тридесет дана до ступања оптужнице на правну снагу, а свака два месеца након ступања оптужнице на правну снагу;

3) жалба на решење из ст. 1. и 2. овог члана не задржава извршење решења и о њој суд одлучује у року од три дана;

4) против решења већа из става 1. овог члана, којим се одбија предлог за одређивање или укидање притвора, жалба није дозвољена.

Осврнућемо се на још један облик лишења слободе у Црној Гори, а то је задржавање од стране државног тужиоца које је прописано чланом 267. Законика. Између осталог, осумњиченог лишеног слободе државни тужилац може задржати изузетно, а најдуже 72 часа⁷ од часа лишења слободе, ако оцени да постоји неки од разлога из члана 175. став 1. овог законика, задржаном лицу и браниоцу државни тужилац ће одмах, а најкасније у року од два сата, донети и уручити решење о задржавању.

Произилази да притвор у истрази у Црној Гори, за дела за која је прописана казна затвора преко пет година, траје највише шест месеци, док је у домаћем законодавству наведени рок прописан за дела за која је одређена казна затвора од десет година. Трајање притвора црногорски законодавац је ограничио на три године, када се мора донети првостепена пресуда. У нашем законодавству притвор може трајати до правноснажног окончања поступка или упућивања окривљеног на издржавање казне.

---

7 Прописани рок је дужи него у домаћем законодавству, а аутор сматра да би овакво решење требало да се имплементира и код нас.

У предметима у којима је оптужено и по неколико десетина окривљених, на пример, за кривична дела организованог криминала, рок од три године за суд, за доношење одлуке у страном законодавству, јесте кратак. Међутим, морамо нагласити да тужилац у оваквим предметима има само шест месеци да спроведе истрагу.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У истрази притвор у Републици Србији и Црној Гори траје најдуже шест месеци и тај рок се не може продужити, с тим што је црногорски законодавац време трајања притвора у кривичном поступку ограничио на три године, за које време мора да се донесе првостепена одлука од стране суда, а домаћи законодавац није.

Након доношења наредбе о покретању истраге, када је број учинилаца и кривичних дела у предмету велики, потребно је да се саслуша велики број окривљених, испита велики број сведока, изврши велики број вештачења и прикупе други докази неопходни за поткрепљивање оправдане сумње. Такође, одбрана увек има своје доказне предлоге у наведеним предметима, те је неопходно њихове доказне предлоге размотрити и евентуално такве доказне радње предузети. Закључује се да је уставодавац, роком од шест месеци, обавезао законодавца, али и да је превидео чињеницу да у пракси постоје истраге, које по својој природи захтевају дужи временски период за спровођење, које су карактеристичне за процесуирање организованих група, или организованих криминалних група, а период од шест месеци је за то углавном недовољан.

Сматрамо да је у комплексним предметима неопходно продужити трајање притвора у истрази бар на дванаест месеци. Уколико притвор посматрамо са становишта одбране, сигурно је да се ни окривљени, ни браниоци неће сложити с наведеним. Међутим, било каква промена дужине трајања притвора у нашој земљи је без измене појединих делова Устава немислива.

Такође, нереално је у друштвима са великом стопом криминала прописивати високе стандарде трајања притвора, а посебно јер државе са дугом традицијом поштовања људских права немају овако кратке рокове трајања притвора током истраге, као што је то случај у нашој земљи.

Неопходно је продужити време трајања притвора у истрагама које се спроводе против лица која су извршила најтежа кривична дела, као и у поступцима за кривична дела корупције и организованог криминала, како би јавни тужилац имао довољно времена да спроведе свеобухватну истрагу и благовремено предузме све доказне радње које су неопходне како би се донела правилна јавнотужилачка одлука. С друге стране, аутор је мишљења да законска решења која важе након подношења оптужног акта суду не треба мењати уколико се претходно максимално не повећају сви радни капацитети, укључујући и инфраструктуру, који би омогућили најефикасније поступање у такозваним „притворским“ предметима, како од стране јавног тужилаштва, тако и суда, када би било реално применити већ постојећа решења у регионалном законодавству.

Jelena Stevančević*

DETENTION DURING INVESTIGATION SUMMARY

Detention is a measure to ensure the presence and a form of deprivation of liberty of the accused. The issue of the duration of detention during criminal proceedings is always relevant. We have to note that the public prosecutor has only six months to conduct an investigation, even in the most complex cases, while the court has significantly more time at its disposal to complete the proceedings during the duration of detention. In our legislation, detention is not conditioned by its duration, except in the investigation, because if an investigation is not conducted within six months, detention is terminated, while the court has time until the statute of limitations of the criminal proceedings. The question is whether it is necessary to limit the duration of detention during criminal proceedings in such a way that the court, after filing the indictment, has a deadline within which it must issue a first instance decision or a legally binding decision?

Keywords: *detention, criminal proceedings, investigation, duration, deprivation of liberty*

---

* Public Prosecutor in the Second Basic Public Prosecutor`s Office in Belgrade. The views expressed in the paper represent the autor`s personal view, not the state body in which he is employed.

САСЛУШАЊЕ ПРЕКО ТУМАЧА ИЛИ ПРЕВОДИОЦА (ЧЛАН 87. ЗКП)

Чињеница да опомена, односно упозорење преводиоцу није унето у записник о саслушању окривљеног не чини записник незаконитим будући да он садржи све претходно потребне поуке о правима и обавезама окривљеног, у смислу одредаба чл. 68, 69. и 70. ЗКП, за које је окривљени изјавио да их разуме, да би потом и изнео одбрану преко преводиоца с којим се споразумео.

Из образложења:

Решењем судије за претходни поступак Вишег суда у Београду, Кппр. бр. 318/25 од 5. 11. 2025. године, усвојен је предлог браниоца окривљеног АА, па је из списка предмета издвојен записник о саслушању окривљеног АА пред ВЈТ у Београду, Кти. бр. 169/25 од 19. 5. 2025. године. Судија за претходни поступак је нашао да је записник о саслушању окривљеног АА пред ВЈТ у Београду незаконит доказ, који се не може користити у кривичном поступку будући да је окривљени АА приликом саслушања изјавио да слабо разуме српски језик због чега је јавни тужилац ангажовао преводиоца за енглески језик ББ, која претходно није положила заклетву, нити је јавни тужилац опоменуо на већ положену заклетву сходно члану 87. ЗКП у вези са чланом 119. ЗКП, из којих разлога сматра да је саслушање окривљеног спроведено уз повреду цитираних одредаба.

Против наведеног решења благовремено је жалбу изјавио јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања,

са предлогом да веће из члана 21. став 4. ЗКП усвоји жалбу и укине побијано решење.

Овакав закључак судије за претходни поступак се не може прихватити будући да је по ставу већа донет уз погрешно утврђено чињенично стање. Саслушање окривљеног АА пред ВЈТ у Београду по оцени овог већа није спроведено уз повреду одредбе члана 87. ЗКП, будући да је он првобитно поучен о својим правима из чл. 68. и 69. ЗКП, укључујући и право да одмах на језику који разуме буде обавештен о разлогу хапшења, након чега је навео да слабо разуме српски језик и да му је потребан преводац, да би затим јавни тужилац донео наредбу Кт. бр. 290/25 – Кти. бр. 169/25 да се за потребе поступка који се води против окривљеног АА истом постави преводац за енглески језик, који је предметном наредбом упозорен у смислу одредбе члана 87. став 3. ЗКП на последице лажног тумачења и да чињенице које је сазнао приликом превођења и тумачења представљају тајну, чиме је поступајући тужилац у свему поступио сходно одредби члана 87. ЗКП. Сходно изнетом, саслушање окривљеног је извршено уз претходно упозорење преводиоца, при чему то што наведено упозорење није унето у записник о саслушању окривљеног не чини записник незаконитим будући да он садржи све претходно потребне поуке о правима и обавезама окривљеног, обавештење о делу које му се ставља на терет и разлозима хапшења и другим упозорењима, након чега је окривљени изјавио да разуме све поуке и упозорења и шта му се ставља на терет, да би затим исти изнео одбрану у несметаном излагању и потписао предметни записник, а који су затим потписали и његов бранилац и преводац за енглески језик.

(Решење Вишег суда у Београду, Кйпр.бр. 318/25, Кв.бр. 5344/25 од 25. 12. 2025)

Сентенцу приредила

Александра Хаџић,
*јавној тужилачки помоћник
у ВЈТ у Београду*

Милица Стојанац Маретић

Јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду
Посебног одељења за сузбијање корупције

Сања Радовић

Јавнотужилачки сарадник Вишег јавног тужилаштва у Београду
Посебног одељења за сузбијање корупције

ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА И НЕДОСТАТАК ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА У ЗАХТЕВИМА ЗА ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА

Сажетак: Институт злоупотребе права из Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја представља коришћење законских механизма супротно њиховој сврси, односно када се уместо информисања јавности захтеви подносе ради остваривања материјалне користи кроз трошкове поступка или ометања рада органа јавне власти. Иако је појам злоупотребе права постојао у ранијем Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, он је брисан изменама закона из 2021. године, како органи власти не би неоправдано ускраћивали информације тражиоцима информације. Управо због тога што садашњи закон не дефинише појмове „неразумно“, „често“, „превелики број“ и сл., процена злоупотребе права је изазовна за првостепене органе, јер сада злоупотребу права тражиоца информације утврђује орган јавне власти који поступа по поднетом захтеву, узимајући у обзир конкретне околности, садржај захтева и праксу Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, као и праксу Управног суда.

Кључне речи: злоупотреба права, захтев за приступ информацијама од јавног значаја, јавни интерес, недостатак, орган власти, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, жалбе, мотиви, тражилац информације

Дана 11. 2. 2025. године адвокат С. Д. поднео је лично захтев за приступ информацијама од јавног значаја Вишем јавном тужилаштву у Београду, тражећи од органа власти да му се достави информације о именима и презименима судских вештака који су 2024. године били ангажовани у највише предмета, по ком принципу се врши одабир личности судских вештака, да ли се примењује принцип једнакости у смислу постављања судских вештака у предметима и појединачан износ исплате новца сваком судском вештаку, уз навођење имена и презимена.

Поступајући у законском року по поднетом захтеву за приступ информацијама од јавног значаја, Више јавно тужилаштво у Београду је обавестило дописом тражиоца информације да се у предметима Вишег јавног тужилаштва у Београду у својству вештака, сходно одредби члана 114. Законика о кривичном поступку, ангажују лица која располажу потребним знањем за утврђивање и оцену неке чињенице у поступку и то на основу непристрасно једнаког одабира вештака са списка сталних вештака, Регистра судских вештака, који се води при Министарству правде, док се други вештаци одређују само ако постоји опасност од одлагања или ако су стални вештаци спречени или ако то захтевају друге околности, због чега су вештаци ангажовани у једнаком броју предмета. Такође, орган власти је обавестио тражиоца информације да се трошкови вештака, сходно Закону о буџету за 2024. годину, исплаћују из обједињеног буџета који је одређен за накнаду трошкова који припадају сведоцима, вештацима, стручним саветницима, преводиоцима, тумачима и стручним лицима, сходно Правилнику о накнади трошкова у судским поступцима, при чему је истакнуто да би објављивање имена и презимена ангажованих вештака са појединачним износима исплаћених наградама

могло озбиљно угрозити њихова права на приватност, односно на заштиту личних података лица на које се односи, јер би то у односу на њих представљало незакониту обраду података, узимајући у обзир да у крајњем случају нису испуњени услови за примену изузетка, прописаних одредбом члана 14. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

На овакву одлуку Вишег јавног тужилаштва у Београду тражилац информације је поднео жалбу Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

Дана 11. 7. 2025. године Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности донео је решење којим је одбио као неосновану жалбу коју је тражилац информације изјавио преко свог пуномоћника, адвоката из Београда, због заштите права и правних интереса трећих лица, као и због заштите јавног интереса, односно због недостатка јавног интереса, који представља интерес јавности да зна.

У образложењу предметног решења, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности наводи да су права, која су загарантована Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја посебно погодна за процесне манипулације, због тога што за разлику од свих других управних поступака, где странка мора да докаже правни интерес за подношење захтева, односно покретање поступка, у поступку остваривања права на приступ информација од јавног значаја не мора да доказује било какав правни интерес. Међутим, то не доводи ни до погрешног закључка да се права која гарантује наведени закон могу користити без икакве сврхе и основа.

Коначно је пракса Повереника показала оно што је и био смисао законодавца, односно да је циљ подношења захтева за приступ информацијама од јавног значаја грађанска контрола рада органа јавне власти, доказивање коруптивних афера, контрола транспарентности рада органа јавне власти, потребе одређених научних истраживања и слично. Како се ситуација у скорашњем периоду знатно променила, те се све више уочава да се права на подношење захтева за приступ информацијама

од јавног значаја користи не ради права јавности да зна, већ ради личне користи, као што је реч у конкретном случају, то Повереник истиче да се не може сматрати да је предметна жалба изјављена у управној ствари ради остварења и заштите интереса јавности да зна, односно слободног демократског поретка у друштву, већ да је иста вођена нечасним мотивима, што Поверенику указује првостепени орган, изјашњавајући се на наводе жалбе.

Анализирајући изјављене жалбе, поднете захтеве за приступ информацијама и изјашњење органа јавне власти, као и целокупне списе предмета, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности најзад и својом правноснажном одлуком, закључује да циљ подношења жалбе није остварење интереса јавности да зна, већ да је реч о крајње личним, нечасним, лукративним мотивима, као и да именовани, будући да су обојица адвокати, својим понашањем и свеукупним деловањем користе у поступцима пред Повереником и првостепеним органима средства која нису допуштена и часна, због чега Повереник закључује да част, поштење и морална чврстина, као одлике професионалног рада именованих адвоката, не постоје.

Наиме, у одговорима на жалбе органи власти су обавештавали Повереника да копија захтева која је приложена уз жалбу није саобразна захтеву који је достављен органу поступка, те да је у прилогу жалбе упућен захтев другачије садржине од онога који је достављен Поверенику, односно да је захтев достављен у прилогу жалбе проширен у односу на првобитно поднети захтев. Орган власти је тим приликама основано указао Поверенику да осим чињенице да се захтеви разликују у броју и садржини тражених информација, исти се разликују и у потпису тражиоца информација, тј. жалиоца. Дакле, из понашања именованих лица јасно се може закључити да су права, гарантована одредбама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, коришћена противно сврси и намени због којих су та права призната, односно противно начелу савесности и поштења, а на штету друштва, као и да

су мотиви подношења жалбе неспојиви са професионалним радом адвоката и кодексом професионалне етике адвоката, јер њихова сврха и циљ нису били остваривање права јавности да зна и остварење слободног демократског поретка и отвореног друштва, већ су у питању нечасни и лукративни мотиви.

Надаље, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности истиче да у ситуацији када тражилац информације не наступа као репрезент јавности, већ захтев подноси ради остваривања личног и појединачног интереса, односно када циљ подношења захтева није остваривање права јавности да зна, да онда недостаје суштински, саставни елемент информација од јавног значаја, а то је оправдани интерес јавности да зна (члан 2. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја). Другим речима, у ситуацији када захтев за обелодањивање информација није поднет у интересу јавности да зна, онда се не може сматрати да тражилац информација иступа као репрезент јавности и у циљу остварења јавног интереса, које подразумева опште добро. Ради бољег разумевања овог проблема Повереник је навео да је одредбом члана 10. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода прописано да свако има право на слободу изражавања, међутим, без обзира на то, пракса Европског суда за људска права показује да наведено право није апсолутно, већ да појединац, информације које потражује, може добити само ако се у конкретном случају утврди да је „чувар јавног реда“. Наиме, Европски суд за људска права је у својим одлукама усвајао представке само онда када је оценио да је подносилац представке „јавни чувар“ и да се тражене информације односе на питање од јавног интереса.

Дакле, у пракси Европског суда за људска права, као и у многим европским законима којима се уређује приступ информацијама, од суштинског значаја је личност, односно својство подносиоца захтева за приступ информацијама (нпр. да ли је чувар јавног реда и да ли су разлози због којих се тражи информација у вези са делањем њега као „чувара јавног реда“). С тим у вези, иако наш правни систем не прописује

доказивање постојања било ког правног интереса за подношење захтева за приступ информацијама од јавног значаја, нити су од било каквог утицаја личност или било која лична својства подносиоца захтева, те је очигледно значајно либералнији, то никако не значи да је у нашем правном систему употреба овог права потпуно лишена било какве сврхе и да закон нема никакав дух и циљ. Границе овог права су прописане одредбом члана 1. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, којом се уређује право на приступ информацијама од јавног значаја којима располажу органи јавне власти, ради остварења и заштите интереса јавности, остварења слободног демократског поретка и отвореног друштва, а што последично значи да тражилац информација мора наступити као репрезент јавности у сврху остварења благодати веће групе људи, а не ради личног интереса и у сврху личног богаћења кроз наплату трошкова поступка.

Даље се у решењу наводи да у нашем правном систему није прописан институт злоупотребе права на приступ информацијама од јавног значаја, тј. да он не постоји од последњих измена Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, премда тај институт постоји у свим иностраним законима, али и најзначајнијим међународним документима, јер се њиме забрањује свака злоупотреба права. Осим тога, скоро свако право је ограничено слободама и правима других лица. Европском конвенцијом о људским правима прописана су ограничења права која се суштински заснивају на томе да је већина права ограничена правима и слободама других лица. С тим у вези, ни право на приступ информацијама од јавног значаја није апсолутно право. Другим речима, свака забрана злоупотребе права представља опште правно начело и као таква не мора бити прописана законом, јер се она подразумева.

Раније важећи закон је прописивао да орган власти неће тражиоцу омогућити остваривање права на приступ информацијама од јавног значаја ако тражилац злоупотребљава права на приступ информацијама од јавног значаја, те су истом законском нормом као видови злоупотребе набројани

неки од видова злоупотребе, односно неразумно и често тражење, понављање захтева за истим или ради добијања већ добијених информација или када се тражи превелики број информација. Дакле, ова норма омогућавала је органу јавне власти, као првостепеном органу, да сам процени да ли постоји злоупотреба приликом самог подношења захтева и то најбаналнијом провером, на пример увидом у претходне захтеве истог тражиоца, те је орган власти био у могућности да, на самом почетку поступка, укаже и самом тражиоцу, а током поступка и Поверенику на потенцијалну злоупотребу. Нажалост овакво решење није инкорпорирано у важећи закон, те је самим тим остављена велика празнина која управо омогућава очигледне злоупотребе јер не постоји решење које би злоупотребу права спречило у њеном зачетку.

Суштински став Европског суда за људска права изнет је у предмету *Пейровић vs Србија*, а то је да није задатак органа власти да се бави низом неоснованих жалби науштрб многобројних постојећих предмета, који се тичу нарочито озбиљних кршења људских права, што је заправо чињеница која се односи на све органе који штите људска права (судови, независни органи и слично), као и да се не сме дозволити несавесним појединцима да из својих личних и нечасних мотива окупирају капацитете и онемогуће оне који заиста штите људска права да се на суштински начин баве заштитом оних чија су људска права стварно и озбиљно повређена.

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности наводи да је одредбама члана 18. Устава Републике Србије зајамчено да се људска и мањинска права, зајамчена Уставом, непосредно примењују. Уставом се јемче и као таква непосредно примењују људска и мањинска права зајамчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима, а Законом се може прописати начин остварења ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остваривање појединачног права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину

зајамченог права. Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција која надзиру њихова спровођења.

Одредбом члана 1. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја прописано је да се законом уређују права на приступ информацијама од јавног значаја, којима располажу органи јавне власти, ради остваривања и заштите интереса јавности да зна и остварења слободног демократског поретка и отвореног друштва.

Одредбом члана 2. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја прописано је да је информација од јавног значаја у смислу овог закона информација о којој располаже орган јавне власти, настала у раду и у вези са радом органа јавне власти и која је садржана у одређеном документу, а односи се на све оно о чему јавност има оправдани интерес да зна.

Одредбом члана 4. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја прописано је да се сматра да оправдани интерес јавности да зна из члана 2. овог закона постоји увек када се ради о информацијама којима располаже орган власти, који се односи на угрожавање односно заштиту здравља, становништва и животне средине, ако се ради о другим информацијама којима располаже орган власти, те се сматра да оправдани интерес јавности да зна из члана 2. овог закона постоји осим ако орган власти докаже супротно.

Одредбом члана 23. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја прописано је да се на поступак пред повереником примењују одредбе закона којим се уређује општи управни поступак, а које се односе на решавање другостепеног органа по жалби, осим ако је овим законом другачије одређено.

Одредбом члана 6. став 1. Закона о општем управном поступку прописано је да орган може да ограничи право странке или да утиче на њен правни интерес само поступањем

које је неопходно да се њиме оствари сврха прописа и само ако та сврха не може да се оствари другачијим поступањем, којим би се мање ограничила права и у мањој мери утицало на правни интерес странке.

Имајући у виду све наведено, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности утврдио је следеће чињенично стање:

- у конкретном случају нема јавног интереса – интереса јавности да зна, што је суштински елемент права на приступ информацији од јавног значаја; да се жалилац не појављује као репрезент јавности, већ да наступа у свом личном интересу;

- иако је адвокат који се појављује као пуномоћник више правних и физичких лица, у поступцима пред Повереником ангажује колегу из исте адвокатске канцеларије да га заступа у поступцима који су покренути по његовим захтевима, а све у циљу фингирања трошкова поступка и стицања материјалне користи, а посебно да кроз манипулацију чињеницама покушава да доведе у заблуду другостепени орган, што се утврђује упоређивањем захтева који подноси органима власти са онима које доставља Поверенику у прилогу жалбе, из чега даље произилази да тражилац информације свесно и неистинито, уз жалбу, прилаже различити захтев за приступ информацијама од јавног значаја од онога који је поднет органу власти, а да у зависности од садржине дописа Повереника којим се тражи уређење жалбе или достављање одређених доказа, извесно накнадно формулише захтеве, што потврђује чињеница да се у захтевима првобитно и накнадно достављеним разликују фонтови, формулације тражених информација, потписи на захтевима, као и да се дешава да због тога што се појављује и у улози тражиоца информација и пуномоћника тражиоца прави пропусте;

- изјављује очигледно неосноване жалбе паушално наводећи да их изјављује због доношења незаконите одлуке органа власти и то у предметима у којима се из достављених одговора недвосмислено и јасно утврђује да су му све тражене информације учињене доступним, као и да циљ због кога

подноси захтев за приступ информацијама од јавног значаја није остварење интереса јавности да зна већ остваривање материјалне користи довођењем другостепеног органа у заблуду и то приказивањем очигледно неистинитих чињеница.

Дакле, у конкретном случају реч је о прекорачењу правне и моралне границе коришћења права на приступ информацијама, где жалиоци користе законита и легитимна средства (захтев за приступ информацијама и жалба Поверенику) у сврхе које су супротне смислу и духу закона, те би толерисање очигледно неморално понашање жалиоца његовог пуномоћника довело до апсурдне ситуације да је подношење захтева само себи сврха и да је закон лишен било какве вредности, што би имало последице по друштво у целини и довело до урушавања правног система. Осим тога, због решавања њихових жалби, сви други жалиоци (новинари, грађани и сл.), којима је сврха подношења захтева право јавности да зна, били би стављени у неповољнији положај.

Стога, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности налази да је у конкретном случају, на основу одредбе чл. 1, 2. и 4. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, у вези с чланом 7. Закона о општем управном поступку, којим је прописано да је орган дужан да омогући странци да што лакше заштити и оствари своја права и интересе, али не на штету права и правних интереса трећих лица, нити јавног интереса, оправдано одбити жалбу у овој правној ствари због заштите права трећих лица (сви други жалиоци), али и због заштите јавног интереса. Повереник налази и да је овакво поступање неопходно и да се само њиме може остварити сврха Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, те да се та сврха не може остварити другачијим поступањем којим би се мање ограничавала права жалиоца у овој правној управној ствари.

Будући да је право на приступ информацијама елемент слободе изражавања, наведени став Повереника је у складу с чланом 46. Устава Републике Србије и чланом 10. Европске конвенције о људским правима, којима је, између осталог,

предвиђено да се слобода мишљења и изражавања може ограничити ради заштите права других, у конкретном случају свих других грађана који отежано остварују своја права на приступ информацијама у поступку по жалби пред Повереником. Осим тога, права из Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја припадају свима под једнаким условима (одредба члана 6. Закона) и Повереник не сме ставити било ког жалиоца у неравноправни положај. Могућност свих да под једнаким условима остварују своја права је такође један важан јавни интерес.

Даље, треба имати у виду да јавни интерес представља скуп општих вредности које су важније и надмоћније од појединачних интереса, те нису њихов прости збир, оне надилазе сваку појединачну претензију. Јавни интерес се испољава као интерес једне друштвене целине, свих њених припадника, као и њихов заједнички интерес. У том смислу, приликом доношења ове одлуке, Повереник је разматрао не само како би се другачије поступање Повереника у овој управној ствари одразило на права и интересе других жалиоца и странака, који се појављују у поступцима који се воде пред Повереником, и по функционисање институције Повереника, већ и како би се то одразило и какве би то последице имало по друге правне институције и по друге правне институте. С тим у вези, институт „ћутања управе“ као законом прописан механизам заштите странака у случају непоступања органа јавне власти у законом прописаним роковима, све у циљу законитог рада управе, неспорно је неопходан и важан институт у сваком демократском друштву.

Међутим, у ситуацији када се из понашања жалиоца може закључити да циљ његовог деловања није заштита сопственог права већ остваривање материјалне користи, између осталог, и кроз потенцијални управни спор против Повереника, онда допуштање органа јавне власти, у конкретном случају Повереника, да се тако нешто догоди представља повреду јавног интереса. Другим речима, уколико је Повереник допустио да жалбе које је изјавио жалилац остану нерешене, тиме би се

стекли услови за примену правних института. С обзиром на то да су управни спорови који се тичу приступа информацијама хитни, тиме би се продужило и отежало решавање других управних спорова, што би отежало права других грађана да добију судску заштиту у разумном року, а што би даље последично довело и до повећавања исплата обештећења због повреде права на суђење у разумном року, у складу са Законом о заштити права на суђење у разумном року. Осим тога, на тај начин наступила би озбиљна материјална штета за државу. Наиме, није спорно да држава треба да плати и обештети појединце када су његова права повређена и угрожена деловањем и радом органа јавне власти, али то се не односи на ситуације када сам појединац, употребом права на начин који је штетан и супротан сврси и духу закона, свесно својим лукративним поступцима створи штету.

Дакле, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности је става да је у крајњем случају оправдано одбити жалбу жалиоца у управној ствари, јер жалба није изјављена због остваривања права јавности да зна, већ из нечасних мотива тј. због приватног интереса жалиоца. Стога, Повереник у поступку по жалби, на основу одредаба чл. 1, 2, 4, 23. и члана 24. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја и чл. 6, 7. и члана 167. став 2. Закона о општем управном поступку, одлучио је као у диспозитиву решења, наводећи да жалилац не наступа као репрезент јавности већ из личних и правних интереса, због чега траженим информацијама недостаје суштински елемент да би се информација сматрала информацијом од јавног значаја, а то је интерес јавности да зна.

(Решење Повереника за информације од јавног значаја и заштити података о личности бр. 071-11-3440/025-03 од 11. 7. 2025)

III
ПРВОСТЕПЕНО
КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

ЛОКАЦИЈА НАНЕТИХ ПОВРЕДА
КАО ИНДИКАТОР НАМЕРЕ
КОД КРИВИЧНОГ ДЕЛА УБИСТВО
(ЧЛАН 113. КЗ)

Локација повреде коју је оштећена критичном приликом задобила, односно задавање повреде оштећеној скалпелом у витални део тела – на предњој страни врата, указује на то да је умишљај окривљеног био усмерен на лишење живота оштећене.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Београду, К. бр. 23/25 од 10. 4. 2025. године, окривљени АА оглашен је кривим да је извршио кривично дело лака телесна повреда из члана 122. став 2. у вези са ставом 1. КЗ.

Против наведене пресуде жалбу је изјавио јавни тужилац ВЈТ у Београду због битне повреде одредаба кривичног поступка, погрешно утврђеног чињеничног стања, повреде кривичног закона и одлуке о кривичној санкцији, с предлогом да Апелациони суд у Београду, као другостепени, усвоји жалбу.

По оцени Апелационог суда у Београду, како се то основано указује жалбеним наводима јавног тужиоца, није се могао прихватити закључак првостепеног суда да окривљени АА није имао намеру да оштећеној ББ нанесе повреде у неки од виталних органа, с обзиром на чињеницу да је оштећеној засекао врат скалпелом, да је то управо учинио на предњој страни врата, где се налазе витални крвни судови, и то каротидна артерија и југуларна вена, а у ком делу се налазе

и дисајни путеви, те да смртоносне повреде најчешће настају на предњој страни врата, а што произилази из материјалних доказа, односно медицинског вештачења судског вештака и његовог исказа са главног претреса да је оштећена критичном приликом задобила једну површинску секотину у левој половини предње стране врата, да та повреда представља лаку телесну повреду која спада у механичке повреде и која је нанета једнократним активним дејством оштрице замахнутог повредног оруђа, највероватније предметним скалпелом, с тим да је вештак потврдио да се на том месту налазе витални крвни судови, дисајни путеви и да се најчешће могу десити смртоносне повреде.

Надаље, евидентно је да је окривљени АА критичном приликом упутио оштећеној ББ речи: „Ајде сада изађи напоље да те прекољем!“, а уз то извадио скалпел којим је засекао предњи део врата оштећене, у вези са чим се није могао прихватити закључак првостепеног суда да окривљени није имао намеру да лиши живота оштећену јер се управо та намера утврђује како на основу речи које је упутио оштећеној, тако и из самих његових поступака, при чему је неспорно да окривљени није довршио дело јер су га савладали присутни грађани.

Делимичним усвајањем жалбе јавног тужиоца ВЈТ у Београду, Апелациони суд у Београду је побијању пресуду преиначио тако што је окривљеног АА огласио кривим због кривичног дела убиство у покушају из члана 113. КЗ у вези са чланом 30. КЗ, налазећи да се у радњама окривљеног стичу сва субјективна и објективна обележја наведеног кривичног дела.

(Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж1 463/25 од 26. 1. 2026)

Сентенцу приредила

Александра Хаџић,
јавношужилачки помоћник
у ВЈТ у Београду

IV
ДРУГОСТЕПЕНО
КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

КРИВИЧНО ДЕЛО НЕОВЛАШЋЕНА УПОТРЕБА ТУЂЕГ ПОСЛОВНОГ ИМЕНА И ДРУГЕ ПОСЕБНЕ ОЗНАКЕ РОБЕ ИЛИ УСЛУГА (ЧЛАН 238. СТАВ 2. КЗ)

За постојање кривичног дела неовлашћена употреба туђег пословног имена и друге посебне ознаке робе или услуга из члана 238. став 2. КЗ није неопходно постојање намере да се обману купци или корисници услуга као обавезан елемент кривичног дела, већ је потребно да се у сврху продаје у већој количини или вредности набавља производ и ставља у промет, даје у закуп или складишти роба из члана 238. став 1. КЗ.

Из образложења:

Првостепеном пресудом окр. К. М. је ослобођен од оптужбе да је извршио кривично дело неовлашћена употреба туђег пословног имена из члана 238. став 2. у вези са ставом 1. КЗ, на основу члана 423. тачка 1. КЗ. Против наведене пресуде је жалбу изјавио јавни тужилац због битне повреде одредаба кривичног поступка и због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, с предлогом да се усвоји жалба и укине првостепена пресуда и предмет врати првостепеном суду на поновно одлучивање.

По ставу другостепеног суда, жалба је основана и првостепени суд је приликом доношења побијане пресуде учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 2. ЗКП, имајући у виду да у пресуди нису наведени јасни разлози о чињеницама које су предмет доказивања, односно разлози из пресуде су потпуно нејасни и противуречни,

а следствено томе је дошло и до повреде кривичног закона, због чега је немогуће испитати законитост и правилност побијане одлуке.

Основано се жалбом тужилаштва указује да је чланом 238. став 2. КЗ прописано да ко у сврху продаје у већој количини или вредности набавља, производи, прерађује, ставља у промет, даје у закуп или складишти робу из става 1. овог члана или се бави пружањем услуга, неовлашћено користећи туђе ознаке, док је ставом 1. овог члана прописано да ко се у намери да обмане купце или кориснике услуга послужи туђим пословним именом, туђом географском ознаком порекла, туђим жигом или туђом другом посебном ознаком робе или услуга или унесе поједина обележја ових ознака у своје пословно име, своју географску ознаку порекла, свој жиг или своју другу посебну ознаку робе или услуга.

Објекат кривичноправне заштите из члана 238. став 1. КЗ је туђа фирма, туђа географска ознака порекла, туђи жиг, заштитни знак или посебна ознака, док је радња кривичног дела алтернативно одређена као служење туђом фирмом, туђим жигом или заштитним знаком, односно посебном ознаком за обележавање робе или уношењем нових ознака у своју фирму, жиг, заштитни знак, односно посебну ознаку робе те да је неспорно да је за постојање кривичног дела потребно да се неовлашћена употреба туђе фирме врши у намери обмањивања купаца или корисника услуга. Међутим, анализирајући став 2. наведеног члана (које дело се окривљеном ставља на терет), исти се односи на набављање, производњу, прераду, стављање у промет, давање у закуп или складиштење робе из става 1. овог члана у сврху продаје у већој количини или вредности, из чега произилази да у ставу 2. није прописано да се радња извршења врши у намери обмањивања купаца и корисника услуга, односно само се наводе радње извршења које су алтернативно одређене, а став 2. се везује за став 1. искључиво у делу који се односи на робу из става 1. члана 238. КЗ. Дакле, за постојање кривичног дела из члана 238. став 2. КЗ није неопходно постојање намере да се обману купци

или корисници услуга као обавезан елемент кривичног дела, већ је потребно да се у сврху продаје у већој количини или вредности набавља производ и ставља у промет, даје у закуп или складишти роба из става 1. члана 238. КЗ.

Имајући у виду наведено, усвојена је жалба јавног тужиоца и првостепена пресуда је укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

(Пресуда Вишеї суда у Београду, Кж1 бр. 650/24 од 21. 2. 2025. и пресуда Првої основної суда у Београду, К бр. 260/24 од 5. 6. 2024)

Сентенцу приредила

др Снежана Радојичић,
јавни тужилац у ВЈТ у Београду

КРИВИЧНО ДЕЛО ОДУЗИМАЊЕ МАЛОЛЕТНОГ ЛИЦА (ЧЛАН 191. КЗ)

Радња извршења задржавање малолетног лица кривичног дела одузимање малолетног лица подразумева да се малолетно лице већ налазило код извршиоца кривичног дела који одбија да га преда лицу или установи којима је малолетно лице поверено да се о њему старају.

Из образложења:

Првостепеном пресудом окр. Б. Д. је ослобођен од оптужбе, на основу одредбе члана 423. став 1. тачка 2. ЗКП, да је извршио кривично дело одузимање малолетног лица из члана 191. став 1. КЗ. Против наведене пресуде жалбу је изјавио јавни тужилац због битне повреде одредаба кривичног поступка и због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, с предлогом да се првостепена пресуда преиначи и окр. Б. Д. огласи кривим због наведеног кривичног дела.

Према оцени другостепеног суда, правилно је првостепени суд окр. Б. Д., на основу одредбе члана 423. тачка 2. ЗКП, ослободио од оптужбе, правилно налазећи да у конкретном случају тужилаштво, на којем је терет доказивања оптужбе у смислу одредбе члана 15. став 2. ЗКП, није доказало да је окривљени, у време, на месту и на начин описан у оптужном предлогу, извршио кривично дело које му је стављено на терет, правилно имајући у виду одредбу члана 16. став 5. ЗКП, којом је прописана дужност суда да сумњу у погледу чињеница од којих зависи постојање обележја кривичног дела у пресуди реши у корист окривљеног. Наводи жалбе тужилаштва – да тужилаштво

није било дужно да достави доказе о вољи деце, јер воља деце није битан елемент наведеног кривичног дела и да у кривичном поступку треба доказати да ли је поступљено супротно судској одлуци, односно да ли је неко лице противправно задржало или одузело малолетно лице, од стране другостепеног суда оцењени су као неосновани, с обзиром на то да је првостепени суд образложио да из одбране окривљеног произилази да је он мал. децу А. и В. одвезао у ЦЗСР да их преда мајци, с тим да је мал. А. после предаје мајци побегла из центра, односно од мајке, док мал. В. није хтео да иде код мајке, па је поступак извршења предаје мал. В. обустављен од стране суда и у том смислу није доказано да је окривљени онемогућавао извршење предметне пресуде. У конкретном случају радња извршења наведеног кривичног дела огледа се у задржавању мал. лица, а задржавање подразумева да су се мал. лица већ налазила код извршиоца кривичног дела који одбија да их преда лицу или установи којима су мал. лица поверена да се о њима старају, што овде није случај. Такође, не може се говорити о радњи извршења овог кривичног дела будући да су мал. лица самоиницијативно напустила лице којем су поверена и добровољно боравила код другог лица, овде окривљеног. Такође, првостепени суд је извео правилне закључке и дао правилну оцену изведених доказа у односу на наводе оптужбе, правилно налазећи да се мајка оштећена А. Д. виђала с децом у критичном периоду, поготову са сином В. док је био код оца и то без присуства оца, па произилази да је она могла у сваком тренутку да узме децу код себе, али то није учинила.

Имајући у виду наведено, одбијена је као неоснована жалба јавног тужиоца, а првостепена пресуда је потврђена.

(Пресуда Вишег суда у Београду, Кж1 бр. 635/25 од 23. 10. 2025. и пресуда Првог основног суда у Београду, К бр. 2076/24 од 12. 6. 2025)

Сентенцу приредила

др Снежана Радојичић,
јавни тужилац у ВЈТ у Београду

КРИВИЧНО ДЕЛО НЕДАВАЊЕ ИЗДРЖАВАЊА (ЧЛАН 195. СТАВ 2. КЗ)

Окривљени, сходно члану 195. став 1. КЗ, без обзира на висину својих примања, има дужност да даје издржавање за лице које је по закону дужан да издржава и то у износу и на начин како је то утврђено правноснажном и извршном судском одлуком.

Из образложења:

Првостепеном пресудом окр. В. Д. је ослобођен од оптужбе да је извршио кривично дело недавање издржавања из члана 195. став 1. КЗ, на основу члана 423. став 1. КЗ у вези са чланом 195. став 2. КЗ. Против наведене пресуде је жалбу изјавио јавни тужилац због битне повреде одредаба кривичног поступка и због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, с предлогом да се усвоји жалба и укине првостепена пресуда и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

По ставу другостепеног суда, жалба је основана и првостепени суд је приликом доношења побијане пресуде учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 2. ЗКП, имајући у виду да у пресуди нису наведени јасни разлози о чињеницама које су предмет доказивања, односно разлози из пресуде су потпуно нејасни и противуречни због чега је немогуће испитати законитост и правилност пресуде, а што је довело и до погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Основано се жалбом тужилаштва указује на неприхватљив став првостепеног суда да иако правноснажна пресуда којом је окривљени обавезан на давање издржавања испуњава

услове извршне исправе, у конкретном случају као таква није извршива, те да се не може говорити о избегавању окривљеног да одлуку изврши, односно да плаћа алиментацију. Такође, неприхватљив је став првостепеног суда да је потпуно немогуће да лице које остварује зараду од 40.000,00 динара на име плаћања издржавања сваког месеца уплаћује износ од 48.000,00 динара, а све ово стога што је окривљени без обзира на своје економско стање дужан да поступа по правноснажној и извршној пресуди којом је обавезан на давање издржавања.

Дакле, сходно члану 195. став 1. КЗ, окривљени, без обзира на висину својих примања, има дужност да даје издржавање за лице које је по закону дужан да издржава, у конкретном случају своје малолетно дете М. Р. и то на начин како је то утврђено извршном судском одлуком. За постојање предметног кривичног дела није од значаја да ли је конкретна одлука извршива или не.

Имајући у виду наведено, првостепени суд је погрешно применио одредбу члана 195. став 2. КЗ, јер се у предметном случају не ради о оправданим разлозима због којих окривљени није давао издржавање.

Имајући у виду наведено, усвојена је жалба јавног тужиоца и првостепена пресуда је укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

(Пресуда Вишег суда у Београду, Кж1 бр. 687/25 од 29. 1. 2026. и пресуда Првог основног суда у Београду, К бр. 57/24 од 19. 12. 2024)

Сентенцу приредила

др Снежана Радојичић,
јавни тужилац у ВЈТ у Београду

КРИВИЧНО ДЕЛО ГРАЂЕЊЕ БЕЗ ГРАЂЕВИНСКЕ
ДОЗВОЛЕ – МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ
ОДУЗИМАЊЕ ПРЕДМЕТА
(ЧЛ. 219А И 87. КЗ)

За кривично дело грађење без грађевинске дозволе из члана 219а КЗ није прописано и обавезно одузимање предмета. Сходно томе, мора се образложити да ли су предмети који су од окривљеног одузети били намењени или употребљени за извршење кривичног дела или су настали извршењем кривичног дела, или постоји опасност да ће ти предмети бити употребљени за извршење кривичног дела, или је ради заштите опште безбедности или из моралних разлога одузимање предмета неопходно у смислу члана 87. КЗ.

Из образложења:

Првостепеном пресудом окр. А. Д. оглашен је кривим због извршења кривичног дела грађење без грађевинске дозволе из члана 219а став 2. КЗ и изречена му је условна осуда којом му је утврђена казна затвора у трајању од 8 (осам) месеци, с тим што се наведена казна затвора неће извршити уколико окривљени у року од 3 (три) године од дана правноснажности пресуде не изврши ново кривично дело и на основу чл. 48, 50. и 51. КЗ окривљени је осуђен на новчану казну као споредну, у износу од 150.000,00 динара. На основу члана 87. КЗ према окривљеном је изречена мера безбедности одузимање предмета – шест гитер блокова и једна грађевинска мешалица. Против наведене пресуде благовремено је жалбу изјавио јавни тужилац због одлуке о кривичној санкцији из члана 437. став 1. тачка 4. ЗКП у вези са чланом 441. став 1. ЗКП, с предлогом

да другостепни суд преиначи ожалбену пресуду тако што ће окривљеном изрећи и меру безбедности одузимање предмета и то предметног објекта у складу са чланом 87. КЗ.

Другостепени суд је у погледу жалбе јавног тужиоца, изјављене на штету окр. А. Д., преиначио првостепену пресуду и то у корист оптуженог у погледу одлуке о кривичној санкцији и то тако што је отклонио изречену меру безбедности одузимање предмета и то шест гитер блокова и једне грађевинске мешалице, имајући у виду да наведени грађевински материјал и уређај не испуњавају услове за изрицање мере безбедности из члана 87. КЗ, односно да у конкретном случају није испуњен један од три законом кумулативно постављених услова да је одузимање предмета потребно ради заштите опште безбедности, морала и здравља људи, јер иако се користе при незаконитој градњи, они нису опасни сами по себи и имају закониту и општу намену у промету. Додатно, имајући у виду да поменути материјал и уређај нису предмет кривичног дела, већ средство које се може користити у законите сврхе, то се средства опште употребе не одузимају, осим ако су по својој природи опасни.

Имајући у виду наведено, жалба јавног тужиоца је оцењена као неоснована, а другостепени суд је применом одредбе члана 451. став 3. ЗКП, поводом изјављене жалбе јавног тужиоца на штету окривљеног, првостепену пресуду преиначио само у погледу одлуке о кривичној санкцији и то у корист окривљеног тако што наведену меру безбедности отклања, док се жалба јавног тужиоца одбија као неоснована.

(Пресуда Вишеј суда у Београду, Кж1 бр. 814/25 од 9. 12. 2025. и пресуда Трећеј основној суда у Београду, К бр. 329/25 од 9. 9. 2025)

Сентенцу приредила

др Снежана Радојичић,
јавни тужилац у ВЈТ у Београду

ОПИС РАДЊЕ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАВОЂЕЊЕ НА ОВЕРАВАЊЕ НЕИСТИНИТОГ САДРЖАЈА У ОПТУЖНОМ АКТУ (ЧЛАН 358. СТАВ 1. КЗ)

Радња извршења кривичног дела из члана 358. став 1. КЗ мора бити правилно наведена у чињеничном опису оптужног акта и обухвата навођење надлежног органа, довођењем у заблуду, да у јавној исправи, записнику или књизи овери штогод неистинито што може да служи као доказ у правном саобраћају, односно потребно је да се определи која је то неистинита чињеница била обухваћена умишљајем окривљеног коју би довођењем у заблуду службено лице требало да овери и да ли је и на који начин та неистинита чињеница могла да послужи као доказ у правном саобраћају.

Из образложења:

Првостепеном пресудом окр. З. С. је на основу члана 423. тачка 1. ЗКП ослобођен од оптужбе да је извршио кривично дело навођење на оверавање неистинитог садржаја из члана 358. став 1. КЗ. Против наведене пресуде благовремено је жалбу изјавио јавни тужилац због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 437. став 2. тач. 2. и 3. ЗКП, погрешно утврђеног чињеничног стања из члана 437. став 1. тачка 3. у вези са чланом 440. ЗКП и повреде кривичног закона из члана 437. став 1. тачка 2. у вези са чланом 439. став 1. ЗКП, с предлогом да се првостепена пресуда укине и предмет врати на поновни поступак.

Жалбом јавног тужиоца првостепена пресуда се, између осталог, побија наводима да је суд утврдио да у диспозитиву

оптужног акта није описана радња извршења кривичног дела из члана 358. став 1. КЗ, те да како радња извршења кривичног дела представља објективно обележје бића наведеног кривичног дела, самим тим не постоји кривично дело, иако је према ставу тужилаштва радња извршења описана у потпуности навођењем да се окр. 3. С. легитимисао туђом путном исправом Републике Србије, а исправа гласи на име другог лица, па само легитимисање туђом путном исправом и њена предаја надлежном пограничном органу представља навођење, односно радњу извршења предметног кривичног дела у конкретном случају, а оверавање неистинитог садржаја јесте изостало у опису диспозитива у оптужном акту из разлога јер исто није ни наступило у конкретном случају и не представља радњу извршења, па је радња извршења у потпуности описана и у конкретном случају ради се о покушају наведеног кривичног дела.

Према оцени другостепеног суда, правилно је првостепени суд окр. 3. С., на основу одредбе члана 423. тачка 1. ЗКП, ослободио од оптужбе имајући у виду да је поднетим оптужним актом окривљеном као радња извршења кривичног дела навођење на оверавање неистинитог садржаја из члана 358. КЗ стављено на терет да је довео у заблуду службено лице пограничне полиције да у јавној исправи овери штогод неистинито што може да служи као доказ у правном саобраћају, на тај начин што се легитимисао туђом путном исправом Републике Србије, која гласи на име другог лица, али је у томе окривљени откривен и путна исправа му је одузета, па је правилан закључак првостепеног суда да овакав опис кривичног дела који је дат у оптужном акту не садржи опредељење свих битних обележја кривичног дела из члана 358. став 1. КЗ, из разлога што није наведена и описана радња извршења као објективни елемент кривичног дела, односно није наведено да је надлежни орган у јавној исправи, записнику или књижи оверио штогод неистинито што може да служи као доказ у правном саобраћају, нити је, по мишљењу другостепеног суда, опредељено коју је то неистиниту чињеницу службено лице требало да у јавној исправи овери, нити да ли је и на који начин та неистинита

чињеница могла да служи као доказ у правном саобраћају. У том смислу, посебно су неосновано оцењени наводи из жалбе јавног тужиоца да је првостепени суд био овлашћен да изменом чињеничног описа окривљеног огласи кривим за извршење кривичног дела у покушају, имајући у виду да у диспозитиву оптужног акта није наведена радња извршења кривичног дела, а посебно није наведено која је то неистинита чињеница била обухваћена умишљајем окривљеног, односно коју би довођењем у заблуду службено лице требало да овери, то је правилан закључак првостепеног суда да би таква измена оптужног акта, означањем радње извршења кривичног дела, представљала прекорачење граница оптужбе.

Имајући у виду наведено, по мишљењу другостепеног суда, правилно је првостепени суд закључио да у чињеничном опису оптужног акта нису наведени сви елементи бића кривичног дела навођење на оверавање неистинитог садржаја из члана 358. став 1. КЗ, тако да је правилно окривљеног ослободио од оптужбе за наведено кривично дело на основу члана 423. тачка 1. ЗКП, па је одбијена као неоснована жалба јавног тужиоца, а првостепена пресуда је потврђена.

(Пресуда Вишеї суда у Београду, Кж1 бр. 757/25 од 20. 11. 2025. и пресуда Другої основної суда у Београду, К бр. 132/25 од 23. 9. 2025)

Сентенцу приредила

др Снежана Радојичић,

јавни тужилац у ВЈТ у Београду

УСЛОВНИ ОТПУСТ И ОЦЕНА ИСПУЊЕНОСТИ СВРХЕ СПЕЦИЈАЛНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ (ЧЛАН 46. СТАВ 1. КЗ)

У смислу одредбе члана 46. став 1. КЗ, којом је прописано да ће суд осуђеног, када је издржао две трећине казне затвора, отпустити са издржавања казне, може се закључити да је испуњењем тог услова сврха генералне превенције постигнута, те самим тим, приликом одлуке да ли има места усвајању молбе за условни отпуст, суд првенствено цени да ли је сврха специјалне превенције постигнута, односно да ли је сврха кажњавања испуњена у односу на осуђеног, те да ли је на осуђеног казна утицала да се са основом може очекивати да ће се на слободи добро владати, те да нарочито до истека времена за које је изречена казна неће извршити кривично дело.

Из образложења:

Првостепеним решењем одбијена је као неоснована молба за пуштање на условни отпуст осуђеног М. С. са издржавања казне затвора, по правноснажној пресуди Вишег суда у Београду, К бр. 426/16 од 3. 3. 2017. године, којом је, због кривичног дела убиство из члана 113. КЗ у стицају са кривичним делом недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348. став 1. КЗ, осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 13 (тринаест) година и 7 (седам) месеци, при чему је редован истек казне предвиђен за више од две године од доношења решења.

Веће првостепеног суда је, разматрајући молбу за условни отпуст осуђеног, дошло до закључка да у конкретном случају

нису испуњени услови за усвајање молбе за условни отпуст са издржавања казне затвора овог лица, иако је исти издржао више од две трећине казне затвора. Наиме, веће је имало у виду све околности из извештаја управе завода у коме осуђени издржава казну затвора, у коме се наводи да је осуђени током издржавања казне задовољавајућом сарадњом и учешћем у реализацији програма поступања и индивидуалних циљева постигао напредак у третману, тако што је из затвореног одељења, група В2, на крају разврстан у групу В1, да је постигао максималан напредак у третману, те да током издржавања казне није дисциплински санкционисан. Међутим, веће је поред наведеног, с друге стране, ценило околност да се осуђени још увек не налази у групи која подразумева најшири корпус права и погодности, односно групи А1, нити је уопште напредовао до групе А, при чему се актуелно налази у средњем степену ризика, те се још увек не може на несумњив начин закључити да ће се осуђени на слободи добро владати, односно да за време трајања условног отпуста неће поновити кривично дело. Другим речима, имајући у виду висину казне затвора на коју је осуђен, те да овако одмерена казна првенствено има за циљ да осуђени током извршавања исте у заводским условима усвоји друштвено прихватаљив систем вредности поновног и успешног укључивања у заједницу, док, с друге стране, имајући у виду предвиђени истек казне, веће налази да је према осуђеном још увек неопходно применити планирани третман ради остваривања сврхе кажњавања, утолико пре што је редовни истек казне предвиђен за више од две године, при чему осуђени још увек није разврстан у групу са најширим корпусом права, нити је истом утврђен низак степен ризика.

По ставу другостепеног суда основано се жалбом браниоца осуђеног истиче да је првостепени суд, и поред изведених доказа, извештаја управе завода у коме осуђени издржава казну затвора и исказа представника завода, пре свега оствареног максималног напретка у третману у оквиру утврђеног средњег степена ризика, као и да су општи индивидуални циљеви

остварени у тој мери да је управа завода предложила осуђеног за условни отпуст, погрешно извео закључак да нису испуњени услови за условни отпуст са издржавања казне затвора на коју је осуђен наведеном пресудом.

Када се има у виду одредба члана 46. став 1. КЗ, којом је прописано да ће суд осуђеног, када је издржао две трећине казне затвора, отпустити са издржавања казне, може се закључити да је испуњењем тог услова сврха генералне превенције постигнута, те самим тим, приликом одлуке да ли има или нема места усвајању молбе, другостепени суд, одлучујући о жалби, превентивно је ценио да ли је сврха специјалне превенције постигнута, тачније, да ли је сврха кажњавања испуњена у односу на осуђеног, те да ли је на осуђеног казна утицала да се са основом може очекивати да ће се на слободи добро владати, те да нарочито до истека времена за које је изречена казна неће извршити кривично дело. По налажењу другостепеног суда, у конкретном случају остварена је сврха специјалне превенције у односу на осуђеног М. С., те се може очекивати успешна реинтеграција у друштвену средину, пре свега што се кривично дело јавља као изоловано у личној историји осуђеног, да раније није осуђиван, да поштује правила, обавезе и своја права приликом издржавања казне, да је утврђен средњи степен ризика осуђеног, с тим да не може да напредује у низак због врсте и тежине кривичних дела, као и висине казне, да су индивидуални циљеви остварени у тој мери да је управа завода предложила осуђеног за условни отпуст, а да су индивидуални циљеви, развој социјалних вештина и одржавање контакта са породицом у потпуности остварени, указују на то да се осуђени током издржавања казне тако поправио да се основано може очекивати да ће се на слободи добро владати и да до истека времена за које је изречена казна неће извршити ново кривично дело.

Имајући у виду наведено, усвојена је жалба и преиначено је првостепено решење тако што се усваја молба осуђеног за пуштање на условни отпуст, па осуђеног треба

одмах пустити на слободу, с тим што условни отпуст траје до истека казне.

(Решење Апелационој суда у Београду, Кж-уо бр. 310/24 од 19. 11. 2024, исправљено решењем Апелационој суда у Београду, Кж-уо бр. 310/24 од 20.11.2024. и решење Вишеј суда у Београду, К бр. 1/14 Куо бр. 173/23 од 31. 8. 2023)

Сентенцу приредила

др Снежана Радојичић,
јавни тужилац у ВЈТ у Београду

V

ПОСЕБНО ОДЕЉЕЊЕ ЗА
СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

Мр Ана Ђуричић

Јавни тужилац у Вишем јавном тужилаштву у Београду
Посебно одељење за сузбијање корупције

ВЕШТАК, СТРУЧНИ САВЕТНИК И ФИНАНСИЈСКИ ФОРЕНЗИЧАР У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Сажећак: Поступање органа поступка у различитим фазама кривичног поступка врло често подразумева утврђивање чињеница битних за процесуирање појединих кривичних дела за чије утврђивање орган поступка нема довољно стручног знања. У тим ситуацијама се јавља потреба за ангажовањем стручњака у циљу помоћи полицији, тужилаштву и суду. Ови стручњаци помажу органима поступка да донесу одлуку о основаности даљег поступања у појединим кривичноправним стварима. Наш законодавац је препознао потребу ангажовања стручњака и то кроз различите форме. Вештак, стручни саветник и финансијски форензичар као заједнички именуатељ представљају управо стручњаке који помажу да се расветли чињенично стање, тј. да се помогне у поступку утврђивања постојања битних елемената кривичног дела. Овај чланак има за амбицију да истакне сличности и разлике између ангажовања ових стручњака кроз законску регулативу и пратећу судску праксу. Значај разматрања улоге стручњака у кривичном поступку огледа се у томе да иако суд није везан мишљењем стручњака било као доказним средством, било као изјавом или сведочењем, већ важи начело слободне оцене доказа, ипак у пракси стручњак, без обзира на то у којој форми даје свој налаз и мишљење, фактички утиче на одлуку органа поступка који нема потребно знање о предмету одлучивања, те ће следствено томе одлука о кривичноправној

ствари управо бити заснована на закључцима које су изнели кроз своје стручно мишљење вештаци, стручни саветници, па и финансијски форензичари. Потребно је нагласити да се од ових стручњака тражи стручно мишљење о чињеницама, и то утврђивање чињенице и оцена чињенице, која је предмет доказивања у кривичном поступку. Од ових стручњака се не може тражити мишљење о правним питањима о којима се одлучује у кривичном поступку, на које једино одговор може да да орган поступка.

Кључне речи: Законик о кривичном поступку, Закон о организацији и надлежности органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Закон о судским вештацима, вештак, стручни саветник, финансијски форензичар, стручњак

1. СУДСКИ ВЕШТАК

Од свих поменутих стручњака који могу да узму учешће у кривичном поступку судски вештак као правни институт има најдужу правну традицију. То је уједно стручњак чија је правна регулатива најдетаљнија. Судски вештаци су регулисани посебним законом, Законом о судским вештацима, као и посебним одредбама у вези с радњом доказивања, вештачењем у оквиру Законика о кривичном поступку.

1.1. Ко може бити судски вештак

Законом о судским вештацима прописано је ко може бити судски вештак, као и услови за њихов избор. У Републици Србији се именовање вештака врши од стране Министарства правде. Судски вештаци се уписују у Регистар судских вештака. Да би се постао судски вештак, није потребно да се полаже било какав испит. Прописани су услови у погледу степена образовања и радног искуства у струци.

Судски вештак може да буде физичко и правно лице.

Физичко лице може бити именовано за вештака ако поред општих услова за рад у државним органима прописаних законом испуњава и посебне услове, а то је да има одговарајуће стечено високо образовање на студијама другог

степенa, односно на основним студијама за одређену област вештачења. Изузетак од овог услова представљају ситуације када за вештака може бити именовано лице и са завршеном средњом школом, ако за одређену област вештачења нема довољно вештака са стеченим високим образовањем. Свакако су неопходни као кумулативни услови да кандидат има најмање пет година радног искуства у струци и да поседује стручно знање и практична искуства у одређеној области вештачења, као и да је достојан за обављање послова вештачења.

Правно лице може обављати послове вештачења за одређену стручну област ако су у истом запослена физичка лица која су регистрована као судски вештаци за ту област, и у име тог правног лица се само та физичка лица могу ангажовати као вештаци.

Закон предвиђа да вештачење могу обављати и државни органи, као и стручне установе, као што су факултети и институти.

Након што се одлуком, решењем, Министарства правде физичко или правно лице изабере за судског вештака, такав избор није временски ограничен.

Упоредноправна пракса предвиђа испит који проверава стручност кандидата за судског вештака, као и ограничено важење учињеног избора на 4–6 година, након чега се поступак избора понавља.

У Републици Србији органи који воде поступак, странка, као и други учесници у поступку могу обавестити Министарство правде о уоченим проблемима након ангажовања појединих вештака у предметима и на тај начин покренути поступак њиховог разрешења. То се чини подношењем образложеног предлога о несавесном, нестручном или неуредном вештачењу.

1.2. Ангажовање судског вештака у кривичном поступку

Судски вештак у кривичном поступку може бити ангажован само одлуком органа поступка. Орган који води поступак, тј. тужилаштво или суд ту одлуку може да донесе

по службеној дужности или на захтев странака. Одлука о ангажовању судског вештака је наредба о вештачењу. У њој се, између осталог, наводи идентитет вештака, област стручности, задатак вештачења, поуке и упозорења, као и рок у коме се вештачење мора спровести.

То практично значи да је радња доказивања, вештачење, само на располагању тужилаштву и суду, као и да окривљени и његов бранилац имају право да иницирају ову доказну радњу, али не и овлашћење да је заиста и спроведу доношењем наредбе о вештачењу. То не спречава одбрану, односно окривљеног и његовог браниоца да без доношења наредбе о вештачењу спроведу на сопствену иницијативу и о сопственом трошку вештачење поједине спорне околности која је предмет одлучивања у кривичном поступку. Такво стручно мишљење орган који води поступак може да узме у обзир приликом одлучивања о кривичноправној ствари. У судској пракси је прихватљиво и да тако ангажовани вештак од стране одбране буде испитан у својству сведока.

1.3. Форма налаза и мишљења вештака

Судски вештак свој налаз и мишљење даје у писменој форми или у записнички констатованој изјави која садржи његов налаз и мишљење. Форма налаза и мишљења вештака је прописана и уређена законом о кривичном поступку нарочито за поједине врсте вештачења.

2. СТРУЧНИ САВЕТНИК

Стручни саветник је правни институт регулисан Законом о кривичном поступку, који стоји на располагању странкама у поступку. Према кривичном процесном праву, право да ангажују стручног саветника имају јавни тужилац, окривљени, приватни тужилац и оштећени као супсидијарни тужилац. У пракси, стручног саветника најчешће ангажује одбрана тј. окривљени.

2.1. Ко може бити стручни саветник

Стручни саветник је Законом о кривичном поступку одређен као лице које поседује стручна знања у области у којој је одређено вештачење. Наиме, он нужно не мора да буде регистровани судски вештак. Стручни саветник по закону мора само да поседује стручна знања из наређеног вештачења.

Међутим, Законик о кривичном поступку предвиђа ситуацију када се стручни саветник бира из реда регистрованих судских вештака. То је у ситуацији када се органу поступка обраћа окривљени и оштећени као тужилац са захтевом за постављање стручног саветника. У тој ситуацији, уколико удовољи таквом захтеву, орган поступка овим странкама може поставити стручног саветника само са листе регистрованих судских вештака.

Овде можемо запазити да се законодавац није претерао бавио питањем коме ће све дозволити статус стручног саветника. Овде законодавац није прописао законске услове за статус стручног саветника, осим паушалног навођења да поседује стручна знања из области наређеног вештачења. Али, осим тога, никакве даље услове није прописао. Не постоји законом одређен орган осим странке у поступку која ангажује стручног саветника који ће одмерити да ли заиста ангажовани стручњак има потребне квалификације за предмет вештачења.

2.2. Акцесорни карактер

Треба нагласити да стручни саветник није самостална радња доказивања. Наиме, она има свој акцесорни карактер који се огледа у томе да ангажовање стручног саветника зависи од тога да ли је донета наредба о вештачењу од стране органа који води поступак.

У том смислу, ограничен је избор лица за стручног саветника, тако да то може бити само лице које располаже стручним знањем из области у којој је одређено вештачење.

Циљ ангажовања стручног саветника је пре свега омогућавање окривљеном и његовој одбрани да се ангажовањем

стручњака у форми стручног саветника брани од навода истраге или оптужења изнете кроз налаз и мишљење вештака.

У акузаторском поступку, какав је у претежном делу наш кривични поступак, кроз институт стручног саветника интенција законодавца је, пре свега, да пружи основ окривљеном за прибављање налаза и мишљења стручњака којима би се супротставио наводима налаза и мишљења ангажованог судског вештака. Ангажовањем стручног саветника добија се једнакост снага странака у кривичном поступку, суштински пре свега јачањем позиције окривљеног.

Могуће је замислити ситуације да и јавни тужилац као странка нађе за потребно да ангажује стручног саветника, и то је у пракси присутно, додуше знатно ређе.

Према Нацрту закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, улога стручног саветника је додатно ојачана јер је проширена обавеза вештака да о дану и часу вештачења обавести не само окривљеног и његовог браниоца, већ и ангажованог стручног саветника и то је уређено чланом 56. став 3.

Даље, већи значај стручном саветнику даје и члан 59. Нацрта закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку јер се у случају битног разликовања налаза и мишљења вештака и стручног мишљења стручног саветника предвиђа да јавно тужилаштво или суд могу по службеној дужности наредити да се вештачење понови.

Досадашња судска пракса Посебног одељења Вишег суда у Београду заузима став да, у ситуацији када се појаве супротности између исказа стручног саветника и налаза и мишљења вештака, не би требало одредити „супервештачење“, јер не постоје супротности између два вештачења која су у истој равни. Такве супротности се могу решавати испитивањем вештака и стручног саветника, као и сагледавањем и оценом изјашњења и стручног мишљења стручног саветника, у светлу других доказа. То значи да се суд према исказу стручног саветника неће односити као према новом вештачењу, већ

ће размотрити примедбе, покушати да отклони нејасноће саслушањем вештака, те ако у томе не успе, евентуално може одредити ново вештачење, али не као „супервештачење“ између мишљења стручног саветника и обављеног вештачења, већ ће наредбом одредити допуну вештачења или ново вештачење.

2.3. Форма мишљења стручног саветника

Стручни саветник, према важећем Законнику о кривичном поступку, своје мишљење даје у форми изјаве. Та изјава може бити у писменом облику или на записник без законом предвиђене посебне форме.

2.4. Однос стручног саветника и вештака

Стручни саветник има право да буде обавештен о дану и часу вештачења и да присуствује вештачењу којем имају право да присуствују окривљени и његов бранилац, као и да у току вештачења прегледа списе и предмет вештачења и предлаже вештаку предузимање одређених радњи.

У судској пракси се најчешће јављају захтеви одбране којима се оспорава налаз и мишљење вештака и законитост оваквог доказа у ситуацији када стручни саветник није био присутан приликом обављања вештачења, у смислу да није обавештен.

Судска пракса је, анализирајући сваки случај за себе, заузела став да неприсуствовање стручног саветника вештачењу и необавештавање стручног саветника о дану и часу вештачења не чини тако добијени налаз и мишљење вештака аутоматски незаконитим. Наиме, у ситуацији када је дата могућност стручном саветнику, као и окривљеном и браниоцу, да се упознају са налазом и мишљењем вештака, да потом изнесу своје стручно мишљење, да ставе примедбе на налаз и мишљење вештака, да постављају непосредна питања вештаку и др., суд је, по правилу, био становишта да је налаз и мишљење вештака законит доказ.

Такав је став заузет у пресудама Врховног касационог суда Кзз 769/2022 од 1. 9. 2022. године и Врховног суда Кзз 1321/2025 од 27. 11. 2025. године. У оба случаја суд највишег степена је, одлучујући по овом ванредном правном леку, пажљиво разматрао поступање органа поступка и поштовање права која Законик о кривичном поступку даје стручном саветнику и окривљеном као странци која га је ангажовала. У овој другој пресуди Врховни суд у свом образложењу, између осталог, наводи да из списка предмета произилази да стручни саветник није позван да присуствује вештачењима, и није био позван од стране суда да присуствује главним претресима, а та права су прописана одредбама члана 126. став 1. ЗКП. Међутим, по оцени Врховног суда, због наведене чињенице није повређено право окривљеног на одбрану, како се то тврди захтевом за заштиту законитости, јер стручном саветнику је омогућено да достави примедбе на наведене налазе и мишљења, па је стручни саветник сачинио своју стручну експертизу, која је прочитана на главном претресу, те је управо након читања налаза стручног саветника којим је побијано вештачење вештака, а због недовољно утврђеног чињеничног стања и спорних питања, суд одредио ново вештачење које је поверио стручној установи, чиме је, дакле, остварио право из члана 126. став 1. ЗКП, да саветник може дати примедбе на налаз и мишљење вештака, а што је резултирало новим вештачењем. Даље, Врховни суд је нашао да након што је ново вештачење завршено, бранилац окривљеног је поднеском доставио примедбе на наведено вештачење, а те примедбе су достављене вештаку стручној установи која се затим дана 4. 10. 2024. године изјаснила на поднесак браниоца окривљеног. Након тога, на главном претресу дана 3. 12. 2024. године бранилац окривљеног је предложио да се на главни претрес позове представник комисије вештака, али не и да се позове стручни саветник. Овде Врховни суд констатује да је на овај начин окривљени остварио своје право на одбрану, што је учињено кроз примедбе браниоца и стручног саветника на налаз и мишљење вештака, као и чињенице да је бранилац

окривљеног имао могућност да на главном претресу поставља питања судском вештаку и оспорава његово вештачење, а што је и учинио на главном претресу дана 14. 11. 2023. године. На крају, Врховни суд је закључио да имајући у виду све наведено, наводе браниоца окривљеног изнете у овом делу захтева за заштиту законитости оцени неоснованим.

3. ФИНАНСИЈСКИ ФОРЕНЗИЧАР

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције предвидео је за Јавно тужилаштво за организовани криминал и Посебна одељења за сузбијање корупције при Вишим јавним тужилаштвима у Београду, Новом Саду, Краљеву и Нишу да могу организовати службу финансијске форензике. Један члан овог закона, члан 19, посвећен је регулисању рада ове службе.

Службу финансијске форензике сачињавају финансијски форензичари.

3.1. Ко може бити финансијски форензичар

За финансијског форензичара је наведено да је у питању лице које помаже надлежном главном јавном тужиоцу у анализи токова новца и финансијских трансакција у циљу кривичног гоњења.

У погледу услова које једно лице треба да испуни да би постало финансијски форензичар, закон каже да је то државни службеник који поседује стручна знања из области финансија, рачуноводства, ревизије, банкарског, берзанског и привредног пословања, а који је завршио и специјализовану обуку у Правосудној академији из области кривичног права.

Из скромне законске регулативе која прати овај институт можемо закључити да је одлука на сваком од наведених тужилаштва кога ће да изабере као финансијског форензичара. На нивоу тужилаштва као послодавца јесте и процена испуњених услова у погледу стручности на страни кандидата.

За разлику од вештака и стручног саветника, код финансијског форензичара се област стручности која се тражи тачно одређује. Таксативно се наводи да исти треба да има стручна знања из области финансија, рачуноводства, ревизије, банкарског, берзанског и привредног пословања.

Даље, можемо да приметимо да су сва овлашћена тужилаштва за ангажовање службе финансијске форензике искористила ову могућност и ангажовала стручњаке из наведених области.

3.2. Улога финансијског форензичара

Законом није посебно предвиђено шта то конкретно треба да ради финансијски форензичар у оквиру службе финансијске форензике.

Сасвим оквирно је речено да он свакако представља стручну помоћ тужиоцима у анализи новчаних токова и финансијских трансакција у циљу кривичног гоњења. Може се само замислити да то практично значи да ће један овакав стручњак бити укључен у рад тужилаштва од самог почетка, почев од помоћи у руковођењу преткривичним поступком, па све до правноснажног окончања поступка.

Служба финансијске форензике је замишљена као стручна помоћ у јачању капацитета Јавног тужилаштва за организовани криминал, као и Посебних одељења за сузбијање корупције при Вишим јавним тужилаштвима.

За разлику од вештака и стручних саветника, финансијски форензичари представљају стручна лица која су замишљена да буду стална стручна подршка јавном тужилаштву. Наиме, потреба за оваквим јачањем улоге тужилаштва у овим посебним надлежностима је несумњива.

3.3. Форма рада финансијског форензичара

У Практикуму за истраге и суђења кривичних дела корупције, који представља саветодавну публикацију која је објављена 2019, наводи се да уколико финансијски форензичар

не сачињава извештај, он помаже јавном тужиоцу приликом израде наредбе о материјално-финансијском вештачењу које се поверава судском вештаку. Током истражног поступка финансијски форензичар помаже јавном тужиоцу да повеже различите доказе до којих долази током истраге. Финансијски форензичар може о свом раду да сачини извештај који проистиче из анализе документације о пословним трансакцијама, банкарских извода, података из отворених извора и других релевантних докумената који се налазе у списима предмета и чине доказе које је прикупио јавни тужилац у оквиру своје надлежности. Даље, наведено је да извештај треба да садржи закључак о радњама које би чиниле обележја кривичног дела, као и обрачунат износ користи, односно проистекле штете из тих радњи. На основу таквог извештаја финансијског форензичара тужилац би требало да донесе одлуку о даљем току кривичног поступка. Ја бих овде прецизније рекла да би се на основу таквог извештаја могла донети одлука о основаности кривичног гоњења.

Задатак финансијског форензичара у пракси је неретко да обради велике количине података, да учини поређење истих у спорном периоду са периодом који је претходио, и да утврди регулативу која прати, као и рад надзорних органа, а све у циљу утврђивања и препознавања постојања неког од кривичних дела из надлежности тужилаштва посебне надлежности.

Неретко ће финансијски форензичар бити део ширег тима који ће поступати у оквиру тужилаштва у поједином предмету у циљу расветљавања појединих случајева из надлежности тужилаштва посебне надлежности, па и ударних група.

ЗАКЉУЧАК

Из претходних редова може се закључити да у кривичном поступку учешће могу да узму стручњаци кроз различите форме. Свакако свим овим стручњацима је заједничко, осим поседовања посебних знања о предмету одлучивања, и то да је њихова улога фактички идентична, а то је расветљавање

чињеничног стања и утврђивање постојања и оцене битних елемената за постојање кривичних дела. Из овога се неспорно може закључити колики је значај учешће стручњака у кривичном поступку, и поред начела слободне оцене доказа. Даље произилази да је јако битно ко се бира за ове улоге, не само према критеријуму стручности, него и према критеријуму етичности и постојања несумњивог интегритета на страни ових стручњака. У том смислу се као логична јавља потреба ка детаљнијој регулативи како материје судских вештака, тако и материје стручних саветника, а нарочито материје финансијских форензичара, а све у циљу да само врсни стручњаци са правим моралним вредностима буду одабрани да узму учешће у судским поступцима, па и кривичном поступку.

Сања Радовић

Јавнотужилачки сарадник Вишег јавног тужилаштва у Београду
Посебног одељења за сузбијање корупције

СВРХА ИНКРИМИНИСАЊА НЕНАМЕНСКОГ КОРИШЋЕЊА БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА

Сажетак: Сврха кажњавања учинилаца кривичног дела ненаменско коришћење буџетских средстава из одредбе члана 362а Кривичног законика јесте заштита финансијске дисциплине и јавне имовине. Примарна сврха за инкриминисање овог кривичног дела јесте борба против корупције у јавној управи, како би се корисници финансијских средстава придржавали фискалних правила и Закона о буџетском систему. За кривично дело ненаменско коришћење буџетских средстава из члана 362а Кривичног законика прописана је новчана казна или казна затвора у трајању од једне године, па се поставља питање шта је разлог за прописивање овако благе казне и може ли се овако запрећеном казном остварити сврха кажњавања.

Кључне речи: ненаменско коришћење, буџетска средства, службена дужност, корисник буџета, одговорно лице, финансијски план, средства позајмице, кривично дело, прекршај, казнена политика, механизми контроле, интерна контрола, екстерна ревизија, интерна ревизија

I

Кривично дело ненаменско коришћење буџетских средстава први пут је уведено у правни систем Републике Србије

Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године. Пре овога, оваква поступања су се процесуирала као прекршаји, који су прописани одредбама Закона о буџетском систему или су у тежим случајевима, представљали извршење кривичног дела злоупотреба службеног положаја из члана 359. став 1. Кривичног законика, када је било неопходно доказати намеру прибављања користи. Некада се ненаменско коришћење буџетских средстава третирало искључиво као прекршај, без обзира на то који је износ био у питању, при чему су за прекршај биле прописане новчане казне за одговорна лица у органима власти и код корисника буџетских средстава. Међутим, главни проблем је био тај што није постојао лимит, па се свако ненаменско трошење, чак и у вишемилионским износима третирало као прекршај. Данас пак ако износ пређе 1.000.000,00 динара, оваква радња представља радњу извршења кривичног дела ненаменског коришћења буџетских средстава из члана 362а Кривичног законика, за које је забрањена новчана казна или казна затвора до једне године, док се мањи износи и даље процесуирају као прекршаји.

Прописивањем овог кривичног дела 2009. године омогућено је кажњавање саме радње трошења буџетских средстава супротно закону, па је циљ био процесуирање одговорних лица која стварају обавезе или врше исплате изнад одобрених износа, чиме се директно угрожава стабилност јавних финансија.

Наиме, Република Србија је 2009. године започела интензивније прилагођавање кривичног законодавства стандардима Европске уније ради сузбијања корупције и заштите јавних финансија, али су и друге међународне организације, попут ГРЕКО¹ и ОЕБС², инсистирале на јачању одговорности

1 Република Србија постала је чланица ГРЕКО 2003. године и од тада је прошла кроз више еволуационих рунди, усмерених на процену њених напора у борби против корупције. Прва евалуација одржана је у јуну 2006. године, а након више евалуација и извештаја о усклађености, поступак оцењивања усклађености Србије са препорукама ГРЕКО и даље је у току.

2 Република Србија је постала држава учесница Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) 10. новембра 2000. године. Након демократских промена, тадашња Савезна Република Југославија примљена је у

оних који управљају јавним новцем. Овоме је, наравно, претходио и ефекат светске економске кризе, који се одразио на финансијско стање у буџету Републике Србије 2009. године, те је Република Србија прописала строже санкције како би спречила прекорачење лимита планираних расхода у тренутку када је јавни дуг почео нагло да расте. Република Србија је у марту 2009. године склопила *standby* аранжман са Међународним монетарним фондом с циљем одржавања финансијске стабилности, чему су допринели оснивање и рад Државне ревизорске институције, те је прописивањем овог кривичног дела дат потребан законски оквир да извештаји Државне ревизорске институције о неправилностима у трошењу јавног новца добију озбиљан судски епилог.

Прописивање овог кривичног дела 2009. године било је уско повезано са реформом јавних финансија и усвајањем новог Закона о буџетском систему, а све како би се успоставили строжа буџетска контрола и утицај на све буџетске кориснике да не одступају од финансијског плана, чиме се превентивно утицало на очување јавних финансија. Самим тим, биће овог кривичног дела представља свака административна недисциплина која се огледа у трошењу новца мимо финансијског плана, износа који је утврђен буџетом или актом Владе на име средстава позајмице.

II

Радња извршења кривичног дела ненаменско коришћење буџетских средстава из одредбе члана 362а Кривичног законика представља стварање обавеза или одобравање плаћања расхода и издатака на терет рачуна буџета, који прелази износ који је утврђен буџетом, финансијским планом или актом Владе Републике Србије, којим се утврђује износ средстава позајмице и то само онда када износ прелази милион динара.³ Такође,

---

чланство, а 27. новембра 2000. године, на састанку Министарског савета ОЕБС-а у Бечу, Србија је активно укључена у рад организације.

3 Кривични законик („Службени гласник РС“, бр. 85/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 и 94/24).

ово кривично дело ће постојати и онда када буџетом уопште није предвиђено плаћање одређених расхода и издатака, под истим условом тј. да је тај износ већи од милион динара.

Извршилац овог кривичног дела може бити одговорно лице корисника буџетских средстава или одговорно лице у организацији обавезног социјалног осигурања. Круг лица која могу бити извршиоци овог кривичног дела одређен је Законом о буџетском систему, где је одредбом члана 2. став 1. тачка 6. дефинисан појам корисника буџетских средстава, који представљају скуп директних⁴ и индиректних⁵ корисника буџетских средстава Републике Србије. То значи да учиниоци кривичног дела ненаменског коришћења буџетских средстава могу бити само руководиоци односно одговорна лица директних и индиректних корисника буџетских средстава. Последица овог кривичног дела се фактички састоји у смањењу расположивих средстава у буџету и то у износу који прелази милион динара, чиме се причињава штета држави, али и грађанима који кроз јавне дажбине финансирају буџет Републике Србије.⁶

Као класичан пример овог кривичног дела наводимо да је по оптужном предлогу Вишег јавног тужилаштва у Београду, Посебног одељења за сузбијање корупције донета пресуда Вишег суда у Београду, Посебног одељења за сузбијање корупције,⁷ којом је Д. Ж. оглашен кривим због извршења кривичног дела ненаменско коришћење буџетских средстава из члана

4 Појам директних корисника буџетских средстава одређен је одредбом члана 2. став 1. тачка 7. Закона о буџетском систему, којим је прописано да су то органи и организације Републике Србије и органи локалне власти.

5 Одредбом члана 2. став 1. тачка 8. Закона о буџетском систему прописано је да су индиректно корисници буџетских средстава правосудни органи, месне заједнице, установе основане од стране Републике Србије, односно локалне власти над којима оснивач преко директних корисника буџетских средстава врши законом утврђена права у погледу управљања и финансирања.

6 „Усвојени буџет Републике Србије за 2026. годину предвиђа укупне приходе од 2.414,7 милијарди динара, где највећи део чине управо порески приходи“, извор: <https://www.mfin.gov.rs/aktivnosti/usvojen-zakon-o-budzetu-republike-srbije-za-2026-godinu>.

7 Пресуда Вишег суда у Београду, Посебног одељења за сузбијање корупције Кпо4 бр. 25/23 од 8. 11. 2023. године.

362a Кривичног законика, јер је дана 5. 2. 2020. године у ЈП „Младост“ у својству одговорног лица – законског заступника корисника буџетских средстава ЈП „Младост“ на терет рачуна буџета одобрио плаћање расхода и издатака преко милион динара у односу на Одлуку о буџету општине за 2020. годину и то позицију број 44 у оквиру програмске активности 0701-002 Управљање и одржавање саобраћајне структуре, економске класификација 451 Капиталне субвенције јавним нефинансијским предузећима и организацијама, те је тако наменска буџетска средства добијена од стране општине по основу посебног програма за 2020. годину и уговора о додели бесповратних средстава за суфинансирање набавке камиона са пратећом опремом за одржавање путева у зимском периоду број 401-3/2020 од 31. 1. 2020. године у износу од 3.000.000,00 динара утрошио на друге трошкове општине и то износ од 2.549.000,00 динара на измиривање текућих обавеза, 1.099.919,25 динара на измиривање текућих обавеза према добављачима, а део од 1.136.432,95 динара на плате запослених и накнаде по уговору, а што произилази из извода број 1, 23, 2 и 21 Управе за трезор код које је отворен наменски рачуна за ЈП „Младост“ на који је пребачен износ од 3.000.000,00 динара, при чему никада није набавио предметни камион у току 2020. године, већ је у својим пословним књигама на картици конта 02310-опрема дана 31. 1. 2020. године евидентирао купљен камион ман, који је за потребе предузећа купио у 2019. години, дана 30. 12. 2019. године.

III

Велику улогу у откривању буџетских неправилности имају квалитетне финансијске контроле, под којима се подразумевају финансијско управљање и контроле, интерне контроле и интерне ревизије.⁸ У том смислу, важно је истаћи да интерна ревизија игра кључну улогу у превенцији и откривању

8 Ј. Шупут „Интерна финансијска контрола у превенцији кривичног дела ненаменског трошења буџетских средстава“, *Часопис НБП, Журнал за криминалистичку и праву*, Београд, 2012.

кривичног дела ненаменског коришћења буџетских средстава из члана 362а Кривичног законика, јер ревизори испитују да ли су трошкови настали у складу са наменама које су дефинисане буџетом, финансијским планом или актом Владе, при чему је контрола усмерена не само на утврђивање да ли је новац потрошен, већ да ли је то било и сврсисходно, о чему подносе извештај с мерама за отклањање неправилности. С друге стране, интерна контрола има фокус спречавања да до ненаменског коришћења буџетских средстава уопште и дође. Ову улогу има у јавном сектору Републике Србије управо систем „Финансијско управљање и контрола“, чији је циљ успостављање система контроле кретања сваког динара из буџета Републике Србије, као и успостављање јасне процедуре приликом коришћења буџетских средстава.

Такође, важну улогу има и екстерна ревизија, коју спроводи Државна ревизорска институција. За разлику од интерне ревизије, која се одвија унутар саме институције, Државна ревизорска институција је потпуно независна и за свој рад одговара Народној скупштини. У извештајима Државне ревизорске институције најчешће се уочавају велике неправилности у завршним рачунима буџета Републике Србије, због чега Државна ревизорска институција може захтевати разрешење одговорних лица, која су дозволила овакве неправилности. Мана овог система контроле јесте то што се екстерна ревизија најчешће спроводи једну или две године након што је новац потрошен, а како истраге о токовима новца захтевају вештачења и анализу обимне документације, самим тим остаје веома мало времена за покретање кривичног поступка пре истека рока застарелости.

Механизми контроле коришћења буџетских средстава регулисана су кроз неколико неколико кључних правних аката:

Закон о буџетском систему,⁹ који одредбом члана 71. став 2. прописује да је функционер, односно руководица директног, односно индиректног корисника буџетских средстава

9 Закон о буџетском систему („Службени гласник РС“, бр. 54/09, 73/10, 101/10, 101/11, 93/12, 62/13, 108/13, 142/14, 68/15, 103/15, 99/16, 113/17, 95/18, 31/19, 149/20, 118/21, 138/22, 92/23 и 94/24).

одговоран за закониту, наменску, економичну и ефикасну употребу буџетских средстава;

Правилник о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору,¹⁰ према којем се механизми заснивају на систему интерних контрола које руководица корисника јавних средстава успоставља ради остваривања циљева и задатака на економичан, ефикасан и ефективан начин;

Уредба о буџетском рачуноводству,¹¹ којом се уређују строга правила о вођењу пословних књига и подношењу финансијских извештаја.

Механизми контроле коришћења буџетских средстава структурирани су кроз пет кључних елемената, према стандардима КОСО оквира,¹² који се користи као основ за концепт финансијског управљања и контроле у Републици Србији. У КОСО оквиру наводи се да се интерна контрола састоји од пет међусобно повезаних компоненти:

1. контролно окружење – демонстрира се посвећеност интегритету и етичким вредностима, остварује се одговорност за надзор, успоставља се структура, надлежност и одговорност, демонстрира се посвећеност стручности и примењује се одговорност;

2. процена ризика – утврђују се одговарајући циљеви, врши се идентификације и анализа ризика, врши се оцена ризика од преваре, идентификују се и анализирају значајне промене;

3. контролне активности – врши се одабир и развој контролних активности и општих контрола за технолошко окружење и спроводе се кроз политику и процедуру;

10 Правилник о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору („Службени гласник“, бр. 99/11, 106/23 и 84/23).

11 Уредба о буџетском рачуноводству („Службени гласник РС“, бр. 125/03, 12/06 и 27/20).

12 КОСО оквир је свеобухватан оквир, за имплементацију система интерне контроле који је дефинисала Комисија спонзорских организација (КОСО) у документу „Интерна контрола – интегрисани оквир“.

4. информације и комуникације – користе се релевантне информације, обавља се интерна и екстерна комуникација;

5. праћење – спроводе се сталне и посебне оцене, врши се оцењивање и извештава се о недостацима.¹³

IV

Разлог због којег је за ово кривично дело прописана казна затвора до једне године, што се сматра благом казном према образложењу предлога Закона о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године и општих правила кажњавања, јесте тај да је казна затвора до једне године адекватна санкција за „повреду буџетске дисциплине“, будући да се радња извршења овог кривичног дела састоји у трошењу средстава за друге јавне намене. Истакнуто је да дотадашња прекршајна одговорност, сходно Закону о буџетском систему, није пружила довољан степен заштите јавних финансија, а да је прописивање овог кривичног дела и кривичне санкције утицало на то да се одговорна лица корисника буџетских средстава и одговорна лица у организацији обавезног социјалног осигурања држе финансијског плана и буџета, а да се притом у државној управи евентуалне грешке не санкционишу преоштрим казнама.

Наиме, законодавац је сматрао да су новчана казна или казна затвора до једне године сразмерни друштвеној опасности кршења административне дисциплине, док би се у погледу тежих облика овакво понашање могло и даље третирати као кривично дело против службене дужности. Такође, приликом одређивања врсте и висине кривичне санкције, узета је у обзир и чињеница да се ради о кривичном делу, за чије остварење је потребно да је пређен буџетски лимит, без обзира на то да ли је настала трајна штета или је новац преусмерен у другу корисну, али неодобрену сврху.

---

13 Министарство финансија Републике Србије, *Приручник за финансијско управљање и контролу који се односи на успостављање и интерне контроле у јавном сектору Републике Србије*, Београд, 2020, стр. 32.

Ипак, удружени и правовремени рад интерне контроле, интерне ревизије и екстерне ревизије може бити најмоћнији механизам за откривање кривичног дела ненаменског коришћења буџетских средстава из одредбе члана 362а Кривичног законика, али и других кривичних дела против привреде или службене дужности јер интерна контрола омогућава откривање аномалија, аутоматски сигнализира на одступања која могу указати на „фиктивне фактуре“ или „надуване цене“, док интерна ревизија врши дубинску проверу и пријаву сваког преварног или коруптивног поступања руководиоцима и надлежним државним органима, након чега екстерни ревизори откривају софистициране облике финансијске преваре, те њихови налази често представљају скуп чињеница која непосредно или посредно указују на то да је извршено кривично дело.

Иако за постојање овог кривичног дела није потребна намера да се себи или другом прибави корист, што је према становиштима из теорије један од разлога за прописивање блаже казне, **поставља се питање да ли је прописивање строжих кривичних санкција једини начин за да се отклоне проблеми у вези с откривањем и доказивањем самовољног располагања буџетским средствима, мимо одобреног лимита и за неодобрене сврхе, или је решење у ажурнијем и слободнијем раду већ успостављених система контроле у Републици Србији.**

Сања Радовић

Јавнотужилачки сарадник Вишег јавног тужилаштва у Београду
Посебног одељења за сузбијање корупције

ДА ЛИ ЈЕ ДАВАЊЕ ПОКЛОНА МИТО ИЛИ МАЛИ ЗНАК ПАЖЊЕ?

Знак пажње у виду поклона представља симболичан потез којим се исказује захвалност или поштовање неком лицу и сам по себи не представља противуслугу, већ леп гест и одраз бонтона, док је давање мита кривично дело, сходно члану 368. Кривичног законика,¹ за које је запређена казна затвора. Ово кривично дело чини свако лице које домаћем или страном службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или не изврши службену радњу или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица.² Управо тако је, према оптужном акту Вишег јавног тужилаштва у Београду – Посебно одељење за сузбијање корупције, А. А. извршио поменуто кривично дело када је лицу Б. Б., почетком априла 2022. године, предао новац у износу од 500,00 евра, који је он даље предао Н. Н. службеном лицу у Дому здравља које је било овлашћено за унос података у информациони систем Министарства здравља Републике Србије „Е-вакцина“, да

---

1 Кривични законик („Службени гласник РС“, бр.85/05, 88/05 – испр., 107/05–испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13,108/14, 94/16, 35/19 и 94/24).

2 ОЕБС, *Приручник за сузбијање привредној криминалијетета и корупције*, Министарство правде САД и Мисија ОЕБС-а у Србији, септембар 2017. године, 176.

би унео неистините податке да је А. А. наводно вакцинисан против ковида 19 и издао потврду о вакцинисању која му је неопходна за путовање у иностранство, а које радње је Н. Н. потом реализовао 11. 4. 2022. године.

Иако алтруистички мотив у свакодневном животу нестаје када чујемо да је нормално да се лекару однесе „ситница“, да државном службенику захвалимо за посао или да се професору купи поклон након положеног испита, суштинска разлика између кривичног дела давања мита и поклона као знака пажње лежи у условљености. Код знака пажње условљеност не постоји јер се даје слободно и без очекивања било какве противчинидбе, док се код давања мита поклоном или било каквом другом користи утиче на одлуку службеног или другог лица да нешто учини или не учини. Управо тако је, према оптужном акту Вишег јавног тужилаштва у Београду – Посебно одељење за сузбијање корупције, Б. Б. службеном лицу Ц. Ц. понудио и учинио поклон да то службено лице у оквиру свог службеног овлашћења не би извршило службену радњу коју би морало да изврши, и то тако што је у касету службеног мотоцикла који је користило службено лице Ц. Ц. ставио две новчанице од по 1.000,00 динара, да му Ц. Ц. не би издао прекршајни налог будући да је Б. Б. затечен да управља моторним возилом без возачке и саобраћајне дозволе, а након тога му Ц. Ц. није издао прекршајни налог за учињен прекршај иако је био дужан да то учини.³

Иако су код поклона сврха и намера пресудне за разликовање, закон јасно прописује када је поклон дозвољен. Државни службеник не сме тражити, нити примити поклон у вези са обављањем своје дужности, изузев пригодног поклона мање вредности, али ни тада ако је у новцу или хартијама од вредности.⁴ Пригодни поклон представља поклон чија вредност не прелази половину просечне месечне зараде.⁵ Стога

3 Оптужни акт Вишег јавног тужилаштва у Београду – Посебно одељење за сузбијање корупције КТО КО КО 90/23;

4 Члан 25а Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/05, 81/05– испр., 83/05– испр., 64/07, 67/07– испр., 116/08, 104/09, 99/14, 94/17, 95/18, 157/20, 142/22, 13/25– одлука УС, 19/25, 109/25 и 9/26).

5 Члан 16. Закона о спречавању сукоба интереса при вршењу јавних функција („Службени гласник РС“, број 43/04).

је А. А. учинио поклон када је, након што му је службеник Б. Б. издао грађевинску дозволу, на основу уредне и потпуне документације и законом прописаних услова, учинио поклон службенику Б. Б. предавши му стони календар и хемијску оловку с логотипом своје фирме.

Према извештајима РЗС, просечна месечна зарада у области „државне управе и одбране“ без пореза и доприноса за децембар 2025. годину износила је 124.425,00 динара, што значи да поклон може достићи износ до 62.212,5 динара. Сваки поклон који премашује поменућу вредност, а који не представља новац, хартије од вредности, предмете извршења кривичног дела или незаконитог поступања, постаје јавна својина и државни службеник га не може задржати.

Ипак, за здравствене раднике важе друга правила, те се грађанима дозвољава да искажу захвалност здравственим радницима, али под условом да поклон не утиче на непристрасност или професионално обављање дужности, да није изражен у новцу или хартијама од вредности, као и да појединачна вредност не прелази 5%, а укупна вредност не прелази износ једне просечне месечне плате без пореза и доприноса у Републици Србији.⁶ Стога, како је према званичним подацима Републичког завода за статистику просечна плата без пореза и доприноса за сектор „здравствене и социјалне заштите“ у децембру 2025. године износила 111.200 динара, то значи да поклон на календарском нивоу не сме прећи 900 евра, а појединачно износ од 5.560,00 динара. Ипак, уколико се мањи износ новца даје да би се пацијент „прогурао“ на листу чекања или уколико вредност поклона прелази законски лимит, реч је о кривичном делу давања мита. Тако је пресудом Вишег суда у Београду – Посебно одељење за сузбијање корупције, окривљени А. А. оглашен кривим због извршења поменутог кривичног дела јер је начелнику Клинике за урологију на ВМА учинио поклон да би он, у оквиру свог службеног овлашћења, извршио службену радњу коју би морао извршити, и то тако

6 Члан 234. Закон о здравственој заштити („Службени гласник РС“, бр. 25/19, 92/23 – аутентично тумачење и 29/25 – одлука УС).

што је начелнику дао новчаницу у апоену од 50,00 евра да би доктор извршио специјалистички контролни преглед иако је био дужан да преглед изврши.⁷

Када су у питању јавни функционери (министри, директори, судије и сл.), они имају обавезу да о примљеном поклону у вези са вршењем јавне функције обавесте орган власти у року од десет дана и пријаве га у регистар поклона.⁸ Прецизније, прописано је да јавни функционер и члан његове породице не смеју да приме поклон у вези са вршењем јавне функције, изузев протоколарног и пригодног поклона.⁹ Протоколарни поклон је поклон који јавни функционер или члан породице приме од представника стране државе, међународне организације или страног физичког или правног лица приликом службене посете или у другим сличним приликама.¹⁰ Сви примљени пригодни и протоколарни поклони постају јавна својина, а јавни функционер их може задржати само ако не прелазе 10%, односно укупно на годишњем нивоу износ једне просечне месечне зараде без пореза и доприноса у Републици Србији. Ипак иако је законски изричито забрањено примање поклона „у вези са вршењем јавне функције“, поставља се питање шта се дешава када јавни функционер у приватном животу прими поклон велике вредности. Наиме, сваки јавни функционер дужан је да пријави поклон или имовину коју поседује, како он, тако и чланови његове породице, а уколико то не уради, тиме чини кривично дело непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима, сходно члану 101 Закона о спречавању корупције. Тако је, према пресуди Првог основног суда у Београду, у току 2014. године члан Градског већа у Панчеву, окр. М. М., оглашен кривим због извршења поменутог кривичног дела, јер је у сефу једне банке држао више од 220.000,00 евра, што није пријавио

7 Пресуда Вишег суда у Београду, Посебно одељење за сузбијање корупције, СПК-По4 12/26.

8 Члан 58. Закон о спречавању корупције („Службени гласник РС“, бр. 35/19, 88/19, 11/21 – аутентично тумачење, 94/21 и 14/22).

9 *Ibid.*

10 https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Nav_Themen/GRECO_3_Runde_2ndCompliancereport_englisch.pdf?__blob=publicationFile&v=3

у свом имовинском стању Агенцији за спречавање корупције, а тај износ је био у очигледној несразмери са законски пријављеним и званичним приходима које је окривљени остварио као функционер.

С друге стране, све државе чланице Европске уније пуноправне су чланице GRECO, те активно примењују стандарде које GRECO (Група држава против корупције) прописује и који обухватају строга правила о томе које поклоне запослени могу да прихвате, а који се сматрају коруптивним утицајем.¹¹ Принцип разграничења састоји се у томе да поклон не сме да утиче на непристрасност запосленог у поступању. Стога, GRECO не дозвољава да запослени примају поклоне у виду новца, скупих гостопримстава, путовања, скупочених личних предмета попут сатова, накита, уметничких дела, брендиране градеробе, нити да примају било какве поклоне у току трајања поступка. С друге стране, под строгим правилима запосленима се дозвољава да прихвате протоколарне поклоне, које добијају у званичним посетама страних делегација или других институција, а који представљају власништво институције, као и симболичне промотивне поклоне попут хемијских оловки, нотеса, календара, али и ситница које се размењују за празнике, уколико њихова вредност не прелази минимални законски праг државе (10–50 евра).

У друштвеном смислу давање поклоне представља културолошки образац понашања, начин исказивања поштовања и грађења односа са људима. Ипак, за стварање здравог друштва треба увести нулту толеранцију на поклоне, чиме се јача интегритет запослених и институција, а то обезбеђује да се послови обављају професионално, транспарентно и независно од појединаца.

---

11 *Ibid.*

VI
ГОСТИ БИЛТЕНА

Марко Пљакић

Јавни тужилац у Другом основном јавном тужилаштву у Београду

ПРАВНИ ОКВИР ПРЕДУЗИМАЊА УВИЂАЈА НАД ЕЛЕКТРОНСКИМ УРЕЂАЈИМА КАО ПОКРЕТНИМ СТВАРИМА

Сажетак: Ради потпуног сагледавања правног оквира предузимања увиђаја над електронским уређајима, анализиране су релевантне одредбе различитих извора права које се односе на ову доказну радњу, почев од међународних конвенција, преко Устава Републике Србије, закона и подзаконских прописа, до интерних аката Министарства унутрашњих послова којима се уређује поступање полицијских службеника са електронским уређајима, као и релевантна судска пракса. Изнети ставови не противрече новим правним ставовима представника кривичних одељења апелационих судова и Врховног суда усвојеним на заједничкој седници, а који се односе на редослед предузимања појединих доказних радњи од стране јавног тужиоца у фази истраге. Важећи правни оквир не искључује могућност да се увиђај над електронским уређајима предузме као самостална доказна радња, нити као доказна радња која претходи претресању уређаја и њиховом вештачењу.

Кључне речи: увиђај, покретне ствари, електронски уређаји, електронски докази

Употреба електронских доказа у кривичним поступцима је значајно порасла последњих година. Јавни тужиоци и судије су све чешће приморани да у поступцима користе електронске доказе у различитим форматима, укључујући електронске

поруке, дигиталне фотографије, дигиталне видео и аудио записе, историју претраге на интернету, садржај целокупне меморије рачунара и сл. Да би се електронски докази користили у кривичном поступку и да би се на њима заснивала судска одлука, неопходно је да буду прикупљени у складу с правним прописима. Након прикупљања електронских доказа јављају се изазови са обрадом и анализом велике количине података, при чему ни тужиоци, ни судије, ни браниоци најчешће нису стручњаци из области информатичких технологија, а у поступку је неопходно да електронски докази буду изведени на јасан и разумљив начин свим учесницима.

Предмет овог рада је правна и практична анализа релевантних одредби Законика о кривичном поступку¹ (у даљем тексту ЗКП) и истицање специфичности правног третмана увиђаја над покретним стварима, као и његово разграничење у односу на доказну радњу претресања уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају електронски записи. Посебна пажња је посвећена уставним ограничењима, односно праву на неповредивост стана, на тајност комуникације и праву на приватност, као и новијој судској пракси Врховног суда. Циљ рада је да се допринесе бољем разумевању и укаже на предности и ограничења ових доказних радњи, а ради постизања ефикасности приликом прибављања електронских доказа у кривичном поступку.

I. ВРСТЕ УВИЂАЈА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Предузимање увиђаја је регулисано одредбама ЗКП, Закона о полицији² и Правилника о полицијским овлашћењима³, при чему се поједина ограничења могу наћи у Уставу

---

1 Законик о кривичном поступку, „Службени гласник РС“, бр. 72/11-3, 101/11-272, 121/12-7, 32/13-12, 45/13-35, 55/14-41, 35/19-6, 27/21-8 – УС, 62/21-95 – УС.

2 Закон о полицији, „Службени гласник РС“, бр. 6/16-3, 24/18-95 и 87/18-24.

3 Правилник о полицијским овлашћењима, „Службени гласник РС“, бр. 41/19-28 и 93/22-16.

Републике Србије⁴. Увиђај представља доказну радњу којом орган поступка непосредним опажањем утврђује или разјашњава чињенице од значаја за кривични поступак,⁵ а у овом раду се посебна пажња посвећује увиђају над електронским уређајима као покретним стварима.

Централни нормативни оквир за предузимање увиђаја чине одредбе чл. 133–136. ЗКП. Наведеним одредбама ЗКП је прописано више врста увиђаја: увиђај лица, увиђај ствари (покретних и непокретних) и увиђај места. Такође, одредбама члана 152. ЗКП прописано је више врста претресања: претресање стана и других просторија, претресање лица и претресање уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи. Оваква систематизација је заснована на предмету на ком се спроводи одређена доказна радња, па се може закључити да постоје одређена преклапања и да једно лице или предмет може бити предмет увиђаја и предмет претресања. Тако је на истом лицу могуће извршити претресање, али и увиђај тог лица (могуће су и друге доказне радње као што је вештачење лица, саслушавање или испитивање лица, при чему једна доказна радња не искључује другу). На истом стану може се извршити претресање, али и увиђај (с тим што је чланом 135. став 3. ЗКП додатно прописано, ако је ради предузимања увиђаја потребно ући у зграде, станове и друге просторије, примењују се одредбе из чл. 155. и 158. ЗКП, о чему ће бити више речи у даљем тексту). Уређаји за аутоматску обраду података и опрема на којој се чувају електронски записи могу бити предмет претресања, али су такође по својој природи и покретне ствари и као такве могу бити предмет увиђаја. Осим тога што су увиђај и претресање доказне радње које се могу предузети над истим предметом, њихов правни режим, начин спровођења и добијени резултати битно се разликују.

4 Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/06-3, 115/21-3 – Амандмани I–XXIX, 16/22-3.

5 Члан 133. став 1. ЗКП.

II. УСТАВНА ОГРАНИЧЕЊА ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ УВИЂАЈА НАД ПОКРЕТНИМ СТВАРИМА

Иако ЗКП не прописује изричита ограничења у погледу предузимања увиђаја као доказне радње, његово предузимање ипак мора бити сагласно уставним гаранцијама којима се штите основна људска права и слободе, па је у том смислу неопходно размотрити релевантне одредбе Устава Републике Србије. Чланом 40. Устава Републике Србије штити се неповредивост стана, чланом 41. тајност писама и других средстава комуницирања, док се чланом 42. штите подаци о личности. Члан 40. није у директној вези са уређајима, већ се искључиво и изричито односи на непокретности, стан и друге просторије. Међутим, чланом 41. прописано је да је тајност писама и других средстава комуницирања неповредива и да су одступања дозвољена само **на одређено време и на основу одлуке суда**, ако су неопходна ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом.

Када суд сам предузима увиђај на основу своје одлуке, несумњиво има овлашћење да врши увид и у садржину комуникације, међутим, отвара се питање да ли, у ситуацијама у којима је реч о уставом заштићеној тајности писама и других средстава комуницирања, јавни тужилац и полиција уопште могу да предузму увиђај, будући да се увиђај у фази предистражног и истражног поступка не предузима на основу одлуке суда.

У пракси се издвајају два основна тумачења обима уставноправне заштите комуникације. Према ужем тумачењу, уставна заштита односи се искључиво на комуникацију у реалном времену, односно на њено пресретање (тј. тајни надзор комуникације која се може надзирати на основу члана 166. ЗКП). Насупрот томе, према ширем тумачењу, уставом је заштићена свака комуникација остварена путем средстава комуницирања, укључујући и завршену комуникацију чији су трагови остали сачувани у виду порука или евиденције позива.

С обзиром на то да се у раду нарочито води рачуна о пуној заштити права на одбрану и процесних и уставних гаранција

окривљеног, полазимо од најширег тумачења и становишта да и завршена комуникација (иза које су остали сачувани трагови) и текућа комуникација (у реалном времену) уживају једнаку правну заштиту, као и да се тајност писама и других средстава комуницирања тумачи у функцији заштите саме преписке. Иако постоје озбиљни аргументи у прилог ужем и ширем тумачењу обима уставне заштите комуникације, те да би детаљна анализа тог питања значајно превазилазила оквир и предмет овог рада, у наставку ће се приступ садржају већ размењених порука и позива посматрати у светлу уставно заштићене тајности комуникације, те ће бити размотрено како закони који ближе регулишу наведене уставне одредбе уређују заштиту у поступку предузимања доказне радње увиђаја и на који начин ограничавају деловање државних органа у тој сфери.

Чланом 126. Закона о електронским комуникацијама,⁶ којим се уређује тајност електронских комуникација, прописано је да пресретање електронских комуникација којим се открива садржај комуникације није допуштено без пристанка корисника, осим на одређено време и на основу одлуке суда, ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом. Полазећи од ширег тумачења појма пресретања, те да комуникација представља динамичан и континуиран процес који се временом одвија и надовезује, при чему и усмена и писана комуникација уживају једнак степен правне заштите, узимамо да се наведеном одредбом штити увид у садржај сваке комуникације која се налази на уређају. Међутим, када корисници комуникације дају свој пристанак за увид у садржај комуникације, одричу се права на поверљивост комуникације, престаје њена тајност и таква комуникација више не ужива Уставом зајемчену заштиту тајности из члана 41. Устава. У том случају, увид у комуникацију више није условљен постојањем судске одлуке, будући да се и не задире у Уставом заштићену сферу тајности. Стога, када се држаоци покретне ствари која

6 Закон о електронским комуникацијама, „Службени гласник РС“, број 35/23-3.

представља средство комуникације на којој се врши увиђај, односно корисници комуникације добровољно сагласе да орган поступка изврши увид у садржај комуникације, та комуникација престаје да има карактер тајне и поверљиве, па за увид у такав садржај није више потребна судска одлука. Третман добровољне сагласности у овом случају сличан је оном који је прописан одредбом члана 158. став 1. тачка 1. ЗКП, а који се односи на претресање стана без наредбе суда уз сагласност држаоца стана. Насупрот томе, одредбама ЗКП није прописана могућност да се без наредбе суда претресају уређаји за аутоматску обраду података и опрема на којој се чувају или се могу чувати електронски записи у смислу члана 152. став 3. ЗКП.

Други пример комуникације која нема својство тајности представља податке који су већ учињени доступним јавности, као што су јавно објављени постови, коментари или садржаји на отвореним комуникационим каналима, друштвеним мрежама, групама.

Када је у питању право на приватност, подсећамо да Устав Републике Србије не штити право на приватност у најширем смислу, као што то чини Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода⁷ у члану 8, којим је прописано да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке. Устав Републике Србије, осим заштите дома (у члану 40) и преписке (у члану 41), чланом 42. прописује заштиту личних података, као ужи део приватности. Међутим, у циљу поштовања права окривљеног у пуном обиму, поново ћемо поћи од становишта и најширег тумачења да је заштићена приватност у пуном смислу речи на исти начин на који су Уставом заштићени лични подаци. Чланом 42. Устава прописано је да је забрањена и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или

---

7 Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода измењена у складу с протоколом бр. 11, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/03, 5/05, 7/05 – исправка, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/10 и 10/15.

заштиту безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом. Из наведене одредбе Устава може се закључити да се подаци о личности могу употребљавати за потребе вођења кривичног поступка (односно за откривање и доказивање кривичних дела у складу са законом) и да за употребу ових података није потребна судска одлука, као што је то прописано одредбама чл. 40. и 41. Устава.

С тим у вези, према одредбама члана 4. Закона о заштити података о личности,⁸ податак о личности је сваки податак који се односи на физичко лице чији је идентитет одређен или одредив, непосредно или посредно, посебно на основу ознаке идентитета, као што је име и идентификациони број, податак о локацији, идентификатор у електронским комуникационим мрежама или једно обележје, односно више обележја његовог физичког, физиолошког, генетског, менталног, економског, културног и друштвеног идентитета. У смислу овог закона, издвојићемо идентификатор у електронским комуникационим мрежама, који представља податак који омогућава препознавање или разликовање корисника у оквиру електронске комуникације. То могу бити бројеви телефона, имејл адресе, корисничка имена (налози на платформама), IP адресе, MAC адресе, идентификатор мобилног уређаја (IMEI), идентификатор претплатника (IMSI). Следом изнетог, нарочито имајући у виду одредбе члана 42. Устава и члана 4. Закона о заштити података о личности, наведени подаци о личности, не представљају део тајности средстава комуникације заштићене чланом 41. Устава, већ искључиво категорију личних података, у које се може извршити увид без потребе за наредбом суда или сагласности корисника.

Доводећи у везу одредбе Устава Републике Србије, Закона о електронским комуникацијама са Законом о заштити података о личности, произлази да је заштићена само садржина комуникације, а не и идентификатор у електронским комуникацијама чија је употреба дозвољена за потребе вођења кривичног поступка. То значи да је поступајућем органу,

8 Закон о заштити података о личности, „Службени гласник РС“, број 87/18-54.

без одлуке суда и без пристанка држаоца уређаја, дозвољено у оквиру предузимања увиђаја да непосредним опажањем утврде садржину уређаја, све бројеве телефона, имејл адресе, корисничка имена које осумњичени користи у комуникацији, као и путем којих корисничких налога на друштвеним мрежама и апликацијама успоставља комуникацију и са којим корисницима. За увид у садржину размењених порука би била потребна сагласност корисника комуникације или одлука суда уколико нема сагласности корисника.

Поред уставних ограничења која се односе на тајност комуникација, постоји и друга врста ограничења, оно које произилази из саме природе увиђаја као радње, а која не сме да задира у сферу претресања. Управо ова разграничења, као и све остале разлике између увиђаја и претресања уређаја, биће детаљније приказана у наредном делу рада.

III. РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ УВИЂАЈА НАД ПОКРЕТНИМ СТВАРИМА У ОДНОСУ НА ПРЕТРЕСАЊЕ УРЕЂАЈА ЗА АУТОМАТСКУ ОБРАДУ ПОДАТАКА И ОПРЕМЕ НА КОЈОЈ СЕ ЧУВАЈУ ЕЛЕКТРОНСКИ ЗАПИСИ

Сама чињеница да је предмет радње електронски уређај не значи да је сваки приступ њему нужно претресање. Уређај може бити предмет увиђаја, ако су испуњени законски услови и ако се доступан садржај опажа на начин који не задира у обраду података у смислу претресања или вештачења. Одбрана често истиче став да сваки контакт са уређајем нужно има статус претресања, што није у складу са ЗКП.

У погледу ограничења радње увиђаја у односу на претресање, неопходно је размотрити одредбе ЗКП и Закона о полицији. ЗКП уређује увиђај пре свега формално и процесно, као доказну радњу чија је суштина у непосредном опажању од стране органа поступка ради утврђивања или разјашњења релевантних чињеница. У Закону о полицији се налази детаљније описан начин предузимања свих врста увиђаја. Закон о полицији појмове „увиђај“, „увид“ и „преглед“ строго

не разликује, већ их користи као блиске, тако да се у пракси ове радње често преплићу и поклапају. Тако, члан 97. Закона о полицији изричито одређује да се прегледом лица сматра **увид у садржај** одеће и обуће, да се прегледом саобраћајног средства обухватају сви **отворени и затворени простори** тог средства и предмети који се у њему превозе, док се прегледом предмета обухвата преглед предмета који су код тог лица или у његовој близини, при чему су полицијски службеници овлашћени да користе и техничка средства приликом прегледа. Чланом 99. истог закона прописано је да полицијски службеник, када сазна за извршење кривичног дела или другог догађаја поводом којег је потребно непосредним опажањем утврдити или разјаснити чињенице, овлашћен је да изврши увиђај. Систематским тумачењем наведених одредби, као и њиховим довођењем у међусобну везу, може се закључити да, у смислу Закона о полицији, увиђај над електронским уређајима као покретним стварима представља увид заснован на непосредном чулном опажању у затечено стање уређаја и увид у садржину његове меморије у обиму који је упоредив са прегледом „отворених и затворених простора“, односно као увид у структуру и видљиви садржај фолдера, фајлова и апликација, без предузимања радњи које по свом интензитету и сврси представљају претресање уређаја. У томе се огледа суштинско ограничење увиђаја које мора остати у домену непосредног чулног опажања и увида ради утврђивања релевантних чињеница, без преласка у доказну радњу претресања које подразумева свеобухватно претраживање података који нису уочљиви уобичајеном употребом уређаја, као и дубинску анализу и инвазивни приступ целокупној садржини уређаја. Чланом 56. Правилника о полицијским овлашћењима прописано је да се преглед врши визуелно, додиром, увидом у садржај, коришћењем техничких средстава. Такође је потребно посебно истаћи да члан 97. Закона о полицији изричито прописује да су приликом прегледа полицијски службеници овлашћени да користе техничка средства, док члан 99. истог закона предвиђа да се увиђај врши применом криминалистичко-тактичких и форензичких метода и средстава. Међутим, када је реч

о електронским уређајима као покретним стварима, примена техничких и форензичких средстава и софтвера у оквиру увиђаја такође мора бити ограничена на основну, оријентациону претрагу и опажање затченог стања, без предузимања радњи или аутоматске обраде података које по свом интензитету и дубини анализе одговарају претресању.

- 1) Који су разлози за предузимање наведених доказних радњи?

Претресање уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају електронски записи (у даљем тексту претресање уређаја и опреме) може се предузети када постоји вероватноћа да ће се претресањем **пронаћи трагови** кривичног дела **или предмети** од значаја за кривични поступак. Ови разлози за претресање уређаја и опреме истовремено представљају разлоге за претресање стана и других просторија или лица, и прописани су чланом 152. став 1. ЗКП. У пракси се претресањем омогућава приступ целокупном садржају уређаја и опреме који се претресају.

Увиђај се предузима у циљу утврђивања или разјашњења неке **чињенице у поступку**.⁹ Као и код претресања уређаја и опреме и увиђај се предузима ради проналажења трагова, али обухвата и њихово обезбеђивање и описивање,¹⁰ при чему је усмерен на оне чињенице које су од значаја за поступак и предмет доказивања. Утврђивање чињеница у поступку је такође дужност суда и на основу чињеница у чију је извесност уверен суд заснива судску одлуку.¹¹ Увиђај омогућава непосредно опажање електронског уређаја и документовање конкретних чињеница вођењем записника, тако да се суду обезбеђује не само доказна радња, већ и директно утврђена конкретна чињеница коју суд може да прочита у доказном поступку и на којој може засновати судску одлуку.

---

9 Члан 133. став 1. ЗКП.

10 Члан 133. став 3. ЗКП.

11 Члан 16. став 4. ЗКП.

2) Који је исход и резултат предузимања
наведених доказних радњи?

У пракси, резултат претресања уређаја и опреме, уз записник о претресању најчешће је и копија целокупног садржаја уређаја, која укључује фотографије, видео-записе, поруке, контакте и друге сачуване податке. Иако претресање омогућава потпуни приступ свим подацима, сама форензичка копија уређаја, без одговарајуће анализе и интерпретације, често није довољна за утврђивање конкретних чињеница у поступку. Имајући у виду обим података садржаних у једном уређају, те да нису сви подаци релевантни за поступак, неопходно је извршити селекцију и издвојити оне податке који имају доказну вредност и додатно тумачити, што залази у домен вештачења уколико орган поступка нема потребна стручна знања. У већини случајева, докази прибављени претресањем уређаја и опреме представљају само део процеса доказивања, и након претресања је потребно спровести вештачење, како би добијени подаци били учињени читљивим за суд, односно представљени у разумљивом текстуалном облику са јасно издвојеним релевантним чињеницама. Тиме долази до дуплирања доказних радњи на истом материјалу, јер се након претресања уређаја и опреме предузима и вештачење истог, па се поставља питање целисходности оваквог поступања.

За разлику од претресања, увиђај не подразумева копирање и издвајање комплетног садржаја уређаја, већ се фокусира на релевантне и конкретне чињенице, путем непосредног опажања од стране органа поступка, односно стручног лица форензичке струке. Утврђене чињенице се констатују у записнику о увиђају и поткрепљују фото-документацијом или другим форензичким доказима, чиме се обезбеђује њихова веродостојност. Ако су чињенице које су предмет доказивања довољно јасне након увиђаја, може се избећи даље претресање или ангажовање судских вештака, чиме се убрзава поступак.

3) Који је предмет наведених доказних радњи?

Предмет претресања су **уређаји** за аутоматску обраду података и **опрема** на којој се чувају или се могу чувати електронски записи у смислу члана 152. став 3. ЗКП. Предмет претресања означава судија за претходни поступак у наредби за претресање, на образложен захтев јавног тужиоца. Такође, у смислу члана 147. став 3. ЗКП, у предмете спадају уређаји за аутоматску обраду података и уређаји и опрема на којој се чувају или се могу чувати електронски записи. Видимо да предмети у смислу ових одредби представљају физичке објекте, док се електронски записи, као нематеријални подаци, не сматрају предметима у процесноправном смислу. Апликације за комуникацију, кориснички налози на друштвеним мрежама, електронска пошта, размењене поруке преко апликација, нису ни уређаји, ни опрема у смислу ЗКП, па самим тим не могу бити посебно означени као предмети претресања у наредби суда. Међутим, подаци који су **локално сачувани на уређају**, укључујући преузете фајлове, податке и поруке у привременој меморији, посредно се могу претресати, јер се налазе на уређају који подлеже наредби суда. Насупрот томе, отворено је питање да ли се подаци који нису локално сачувани на уређају, већ се налазе на удаљеним серверима (клауд складиштење) могу прибављати путем претресања самог уређаја, јер се наредба суда односи искључиво на конкретан уређај који је предмет претресања (а не и на други уређај или сервер који није наведен у наредби). У том контексту, члан 19. став 2. Закона о потврђивању Конвенције о високотехнолошком криминалу¹² (у даљем тексту Будимпештанска конвенција) предвиђа могућност да надлежни органи одмах прошире претрагу на други рачунарски систем на територији своје државе, ако имају основа да верују да се тражени подаци налазе на том систему и ако су ти подаци доступни преко почетног уређаја. Међутим, Конвенција не прецизира да ли је за такав проширени приступ потребно претходно прибавити додатну

---

12 Закон о потврђивању Конвенције о високотехнолошком криминалу, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 19/09.

судску наредбу, што оставља отворено питање о условима за такво проширење претраге. При томе, треба имати у виду да најпопуларније апликације за комуникацију управо користе клауд складиштење на серверима изван територије Републике Србије, и врше синхронизацију порука са уређајем. Претрес уређаја који је излогован са одређеног корисничког налога, или нема сачуване податке у интерној меморији уређаја, може дати негативне резултате. Додатно, стандардне оперативне процедуре Министарства унутрашњих послова и правила дигиталне форензике захтевају да се претресање уређаја врши у *offline* режиму, односно без повезивања уређаја на интернет, да не би дошло до аутоматске синхронизације или брисања података. Ово правило треба строго поштовати, имајући у виду да је предмет претресања искључиво садржај уређаја и опреме, а не подаци који се налазе на серверима ван његове физичке меморије.

Предмет увиђаја може бити **покретна ствар**. Покретна ствар је у смислу кривичног законика шири појам од уређаја и опреме. Покретном ствари се сматра рачунарски податак и рачунарски програм.¹³ **Рачунарски податак** је свако представљање чињеница, информација или концепата у облику који је подесан за обраду у рачунарском систему, укључујући и одговарајући програм на основу кога рачунарски систем обавља своју функцију.¹⁴ **Рачунарским програмом** сматра се уређени скуп наредби који служе за управљање радом рачунара, као и за решавање одређеног задатка помоћу рачунара.¹⁵ Имајући у виду наведене дефиниције, може се закључити да апликације за размену порука путем интернета (Viber, WhatsApp, Messenger), апликације за приступ друштвеним мрежама (Facebook app, Instagram app) као и апликације за коришћење имејл налога (Outlook, Gmail) представљају **рачунарске програме**, односно на основу уређеног скупа наредби служе за управљање уређајем и омогућавају обављање задатка као што је размена порука са другим корисницима.

13 Члан 112. тачка 16. КЗ.

14 Члан 112. тачка 17. КЗ.

15 Члан 112. тачка 19. КЗ.

Кориснички налози на друштвеним мрежама представљају **рачунарске податке**, односно скуп података који укључује информације о кориснику (име, адреса, фотографије и др.), а које су подесне за обраду у рачунарском систему. Размењене поруке између корисничких налога такође представљају **рачунарске податке**, односно чињенице или информације које су подесне за обраду у рачунарском систему. Стога, предмет увиђаја могу бити не само електронски уређаји као покретне ствари, већ и рачунарски програми или подаци (као што су апликације за размену порука, кориснички налози, размењене поруке) без обзира на то да ли се налазе на том уређају или су само уочљиви на том уређају, а физички се налазе на удаљеном серверу.

4) Ко је овлашћен да предузима наведене доказне радње?

Претресање по правилу предузима јавни тужилац или овлашћена службена лица полиције, односно иста лица која су овлашћена за претресање стана и других просторија, а само **по потреби** претресање уређаја и опреме, у смислу члана 152. став 3. ЗКП, предузима се **уз помоћ стручног лица**, при чему није прецизирано које струке. Одредбама ЗКП које се односе на претресање уређаја и опреме није прописано присуство, нити учешће судског вештака. Одредбом члана 153. став 3. ЗКП прописано је да ако претресање није предузео јавни тужилац, нити је њему присуствовао, **орган** који је извршио претресање о томе ће одмах обавестити јавног тужиоца. Одредбом члана 155. став 2. ЗКП прописано је да, између осталог, наредба о претресању садржи назив **органа** који ће предузети претресање. Одредбом члана 158. ЗКП прописано је да јавни тужилац или **овлашћена службена лица полиције** могу предузети претресање. Из наведених одредби ЗКП произлази да судски вештак не може самостално да предузима радњу претресања уређаја и опреме, нити суд може да изда наредбу за претресање таквом лицу, с обзиром на то да је претресање у искључивој надлежности државних органа, а не физичких лица која нису у том својству.

Одредбама законика о кривичном поступку, улога стручног лица приликом предузимања увиђаја далеко је израженија него приликом претресања уређаја и опреме. За разлику од претресања уређаја и опреме где ангажовање стручног лица није правило, приликом предузимања увиђаја орган поступка ће **по правилу** затражити помоћ стручног лица и то форензичке струке. Ово је у пракси често неопходно, имајући у виду да је увиђај форензички сложенија и захтевнија радња од претресања, с обзиром на то да се, осим проналаска трагова из истих, утврђују и конкретне чињенице од значаја за доказни поступак, а ради утврђивања и разјашњавања чињеница у току увиђаја врши се и мисаона реконструкција догађаја,¹⁶ што све осим стручности из области дигиталне форензике захтева и интелектуалну активност органа који спроводи увиђај. Стручно лице ће приликом предузимања увиђаја у складу са потребама предузети проналажење, обезбеђивање или описивање трагова, извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице, узети потребне узорке ради анализе и прикупити друге податке,¹⁷ док је претресање ограничено само на проналажење трагова кривичног дела или предмета важних за поступак. На увиђај се **може позвати и вештак**, ако би његово присуство било од користи за давање налаза и мишљења.¹⁸ Вештак има право, између осталог, да приликом увиђаја предложи да се разјасне поједине околности.¹⁹ Увиђај може да предузима орган поступка, односно суд, јавни тужилац и полиција, зависно од фазе кривичног поступка када се појави потреба за утврђивањем чињеница непосредним опажањем. С обзиром на то да је орган поступка упознат са чињеницама конкретног догађаја, он циљано усмерава увиђај на оне податке који су релевантни, чиме се непосредним опажањем обезбеђује поуздано сагледавање релевантног чињеничног стања.

16 Члан 62. став 2. Правилника о полицијским овлашћењима.

17 Члан 133. став 3. ЗКП.

18 Члан 133. став 4. ЗКП.

19 Члан 120. став 4. ЗКП.

- 5) На чијим уређајима и стварима се предузимају наведене доказне радње?

На претресање уређаја и опреме се односе исте претпо-ставке за претресање и поступак претресања као и за претре-сање стана и других просторија. Према одредбама чл. 156. и 157. ЗКП, претресање се врши над уређајима и опремом коју држи окривљени или друго лице, али у пракси се најчешће спроводи над уређајима и опремом који се налазе у поседу окривљеног, док је претресање уређаја оштећеног лица изузетно ретко, као и претресање стана оштећеног. Термин „држалац“, у смислу ЗКП, подразумева лице које фактички има уређај у свом поседу, без обзира на формално власништво. У пракси, то значи да се претрес може извршити и над уређајем који је у власништву другог лица, али га користи окривљени.

Увиђај се такође предузима над покретним стварима окривљеног или других лица,²⁰ чиме се омогућава испити-вање ствари које могу бити значајне за поступак, без обзира на то да ли је власник или држалац тих ствари окривљени, оштећени или неко треће лице. Док је претресање усмерено само на проналажење конкретних трагова код одређеног лица, увиђај је форензички шира радња која, осим проналажења, омогућава документовање трагова и стања на стварима или лицу места. Посебан значај увиђаја огледа се у могућности прикупљања доказа из отворених извора на интернету, од-носно са интернет сајтова који представљају рачунарске податке, а самим тим и покретне ствари у смислу кривичног законика, чак и у случајевима када је власник или држалац таквих података непознат. Уколико се конкретан интернет сајт или други онлајн садржај посматра као виртуелни про-стор у коме су смештени електронски докази у виду објава, коментара или других дигиталних трагова који представљају средства и предмет кривичног дела, њихово документовање може се подвести под другу врсту увиђаја и то увиђај места догађаја. Такво поступање не би било могуће подвести под

---

20 Члан 135. став 1. ЗКП.

претресање, будући да подаци доступни на интернету нису уређаји ни опрема у физичком смислу, нити је увек могуће утврдити лице које их држи.

6) Да ли постоји дужност омогућавања приступа предметима и стварима?

Приликом претресања уређаја и опреме, држалац предмета или присутно лице дужно је да омогући приступ и да пружи обавештења за њихову употребу, с тим што је окривљени ослобођен ове дужности.²¹ На овом месту није прописана санкција за непружање обавештења од стране других лица, али је изричито прописано да окривљени није дужан да омогући приступ предметима, приликом њиховог претресања.

Приликом предузимања увиђаја на покретним стварима **свако** је дужан да органу поступка омогући приступ стварима и пружи потребна обавештења.²² На први поглед могло би се закључити да наведене одредбе делују противречно, међутим, треба имати у виду да се ради о две различите доказне радње, које имају различиту сврху, домет и правни режим, на шта се у раду указује, па се и питање дужности омогућавања приступа предметима и стварима различито правно третира. Управо оваква одредба (из члана 135. став 2. ЗКП) у сагласности је с чланом 19. став 4. Будимпештанске конвенције којом је прописано да свака страна уговорница треба да усвоји законодавне и друге мере, неопходне да би своје надлежне органе овластила да нареду **сваком лицу** које познаје начин рада рачунарског система или мере примењене за заштиту рачунарских података на том систему, да пружи у разумној мери неопходне податке како би се омогућио приступ рачунарском систему и даља претрага.²³ Дужност омогућавања приступа стварима приликом увиђаја се односи и на окривљеног и на друга лица. Омогућавање приступа стварима у пракси

21 Члан 157. став 3. ЗКП.

22 Члан 135. став 2. ЗКП.

23 Члан 19. став 4. Закона о потврђивању Конвенције о високотехнолошком криминалу.

може да се односи на физичку предају откључаног мобилног телефона или саопштавање лозинке за откључавање мобилног телефона. Имајући у виду да су рачунарски програми и рачунарски подаци покретне ствари, окривљени је дужан да приликом увиђаја омогући приступ и овим стварима, односно да саопшти приступне параметре за приступ корисничким налозима на апликацијама и друштвеним мрежама, имејл налозима. Орган који предузима увиђај или претресање уређаја и опреме требало би да приликом вршења радње окривљеног поучи правима и дужностима које има у складу са ЗКП, и то да је у случају вршења увиђаја окривљени дужан да омогући приступ покретним стварима и то како уређају тако и рачунарским програмима и подацима који су садржани или којима се приступа са тог уређаја, а у случају да врши претресање уређаја и опреме, да поучи окривљеног да није дужан да омогући приступ уређајима и опреми. То не значи да увиђај увек гарантује приступ доказима, али овакве одредбе ЗКП дају већу вероватноћу да се до приступања уређају и прикупљања доказа дође вршењем увиђаја, а не претресањем.

7) Који предмети и ствари се могу одузети?

Приликом претресања одузеће се привремено **предмети и исправе** који су у вези са сврхом претресања.²⁴ Оваква законска одредба даје могућност како за одузимање самог уређаја и опреме, тако и за одузимање рачунарског податка у случају да је исти у вези са сврхом претресања, имајући у виду да се рачунарски податак сматра исправом.²⁵ Иста законска одредба посредно даје могућност и за одузимање одређеног рачунарског програма, имајући у виду дефиницију рачунарског податка из члана 112. тачка 17. КЗ да рачунарски податак укључује и одговарајући програм на основу кога рачунарски систем обавља своју функцију. Међутим, ако предмети пронађени приликом претреса нису у вези са кривичним делом због

---

24 Члан 153. став 1. ЗКП.

25 Члан 112. тачка 26. КЗ и члан 2. тачка 26. ЗКП.

којег је претресање наређено, али указују на друго кривично дело за које се гони по службеној дужности, закон изричито предвиђа могућност привременог одузимања искључиво предмета, док одузимање исправа, рачунарских података и програма у том случају није дозвољено законом.²⁶

Приликом предузимања увиђаја на покретној ствари, **покретне ствари** се могу привремено одузети.²⁷ Ова могућност се односи и на рачунарске програме и податке који се сматрају покретном ствари у смислу члана 112. тачка 16. КЗ. Одузимање рачунарских програма и података може се вршити из меморије уређаја на други носач меморије (CD, DVD, USB *flash* меморију или екстерни *hard disk*) тако што се преузима предметни рачунарски програм или податак који се одузима. Уколико се ради о корисничким налозима, преузима се контрола над корисничким налогом променом приступних параметара, чиме се онемогућава даљи приступ лицу које је раније било корисник налога.

8) Који су формални (пред)услови за предузимање наведених доказних радњи?

Претресање уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи предузима се искључиво на основу наредбе суда.²⁸ Ово је једина законска разлика између претресања уређаја и опреме и претресања стана, будући да се претресање стана и других просторија може спровести и без наредбе суда, а на основу законског овлашћења. Јавни тужилац подноси образложен захтев суду, а суд доноси наредбу о претресању чија је форма прописана чланом 155. ЗКП. Претресање мора започети у року од осам дана од дана издавања наредбе. У случају протеча овог рока без започетог претресања, потребно је прибавити нову наредбу суда.

26 Члан 153. став 2. ЗКП.

27 Члан 135. став 2. ЗКП.

28 Члан 152. став 3. ЗКП.

Увиђај представља доказну радњу. За предузимање увиђаја у предистражном поступку није потребна претходна наредба јавног тужиоца. Ако полиција у предистражном поступку предузме доказну радњу, о томе ће без одлагања обавестити јавног тужиоца.²⁹ Докази које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка.³⁰ Ово указује на знатно флексибилнији режим предузимања увиђаја у односу на претресање, што може утицати на брзину прикупљања доказа.

9) Ко је дужан да присуствује наведеним доказним радњама?

Сходном применом одредби које се односе на претресање стана и других просторија, приликом претресања уређаја и опреме биће позван да присуствује држалац уређаја и опреме, а ако је он одсутан, позваће се да у његово име претресању присуствује неко од пунолетних чланова његовог домаћинства или друго лице, држалац ће бити поучен да има право да узме адвоката, односно браниоца који може присуствовати претресању, а ако држалац захтева присуство адвоката, почетак претресања ће се одложити најдуже за три часа и обавезно је присуство два пунолетна грађана као сведока претресања,³¹ што су услови прописани и Уставом Републике Србије.³²

Приликом предузимања увиђаја, осумњичени, његов бранилац и оштећени могу да присуствују увиђају.³³ Међутим, орган поступка није у обавези да омогући њихово присуство и може да предузима увиђај и без присуства било ког учесника у поступку. Врховни суд је пресудом Кзз.бр.888/24 од 9. 7. 2024. године заузео став да је записник о увиђају законит доказ иако окривљени и његов бранилац нису обавештени о времену

---

29 Члан 287. став 1. ЗКП.

30 Члан 287. став 2. ЗКП.

31 Члан 156. ЗКП.

32 Члан 40. Устава Републике Србије.

33 Члан 300. став 3. ЗКП.

и месту обављања увиђаја, с обзиром на то да је чланом 300. став 3. ЗКП присуство осумњиченог и браниоца предвиђено само као могућност, а не и обавеза.

10) На који начин се предузимају наведене доказне радње?

Приликом предузимања радње као што је увиђај или претресање сачињава се записник. Садржина записника је у случају обе доказне радње прописана идентично чланом 233. ЗКП, тако да ће се у записник унети подаци који су важни с обзиром на природу такве радње или за утврђивање истовестности појединих предмета (опис, мере и величина предмета или трагова, стављање ознаке на предметима и др.), а ако су направљене скице, цртежи, планови, фотографије, филмски или други технички снимци, то ће се навести у записнику и прикључити записнику. Одредбом члана 167. став 5. ЗКП прописано је да се ток претресања може тонски и оптички снимити, а предмети пронађени током претресања могу се посебно фотографисати, као и да ће се снимци и фотографије приложити записнику о претресању. Међутим, чланом 157. ЗКП такође су прописана ограничења приликом претресања и то да се претресање по правилу врши дању, а изузетно ноћу између 22 и 6 часова, да се претресање врши обазриво, уз поштовање достојанства личности и права на интимност и без непотребног ремећења кућног реда. У вези с тим, посебан изазов представљају електронски записи који могу садржати осетљиве личне податке или задиру у интимност окривљеног или држаоца предмета, а истовремено су релевантни за кривични поступак. У том случају браниоци могу оспоравати законитост претресања и употребу тих доказа, уколико је евентуално дошло до прекомерног задирања у интимност окривљеног или држаоца предмета приликом претресања.

Увиђај на покретној ствари може се спроводити за утврђивање оних чињеница које чине обележје кривичног дела или од којих зависи примена одредаба Кривичног законика или ЗКП. Док је поступак претресања ограничен само на

проналажење трагова кривичног дела или предмета важних за поступак, чланом 133. ЗКП прописано је да ће се приликом предузимања увиђаја, осим проналажења трагова, извршити и обезбеђивање или описивање трагова, затим извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице, узети потребни узорци ради анализе или прикупити други подаци. За разлику од вештачења, видимо да се проналажење трагова може предузимати и увиђајем и претресањем. У пракси се најчешће обезбеђивање трагова врши у виду извештаја о форензичком прегледу лица места или криминалистичко-техничке фото-документације, која је саставни део записника о увиђају. У том смислу записник о увиђају не само да је садржајнији од записника о претресању, већ се ради о садржини која је релевантна за поступак. Важно је нагласити да спровођење увиђаја не искључује могућност претресања истог уређаја. Предузимање увиђаја над покретним стварима је брза доказна радња, непосредно опажање електронског уређаја се врши на начин који одговара свакодневном коришћењу уређаја³⁴ и може се обавити на лицу места, приликом претресања стана и других просторија од стране полиције, те је погодна радња за тријажу електронских уређаја који ће бити привремено одузети. У случају да осумњичено лице држи велики број уређаја, а да није нужно и оправдано одузимање свих уређаја, управо увиђајем се може направити избор ствари које је потребно привремено одузети ради евентуалног даљег претресања или вештачења. При томе, треба имати у виду да је неекономично и нецелиходно одузимати окривљеном све електронске уређаје, слати их на даље вештачење, чиме се непотребно оптерећује државни орган или судски вештак који предузима вештачење. Такође, увиђајем се могу прибавити докази или утврдити да исти не постоје, на основу којих јавни тужилац може донети одлуку о евентуалном задржавању осумњиченог, односно о предлагању притвора, али и одлуку да такве мере уопште не

---

34 Вујић В., Ђорђевић М., Кораћ П., Пејчић М., Цалић М., Лазић М., *Приручник о начинима ујрављања електронским уређајима, електронским доказима и носачима електронских доказа*, Београд, 2024, стр. 11.

предузме уколико потребан степен сумње није утврђен. Увиђај је такође оправдан у ситуацијама када осумњичени тражи да орган поступка изврши увид у његов електронски уређај, ради прибављања доказа који иду у прилог његовој одбрани, као и у случајевима када је држање окривљеног након извршења кривичног дела усмерено ка сарадњи са органима поступка и олакшавању утврђивања чињеничног стања, што се може ценити као олакшавајућа околност приликом одмеравања казне. Такође, не постоје сметње за предузимање увиђаја ни у ситуацијама када оштећени добровољно омогући приступ свом уређају и садржају комуникације ради утврђивања чињеница од значаја за поступак. Као предност увиђаја, која уједно има функцију заштите права окривљеног, треба истаћи и то да, у смислу члана 68. став 2. у вези са ставом 1. тачка 6. ЗКП, окривљени има право да пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака. Имајући у виду да кривична пријава не представља доказ у поступку, као и да се у већини случајева вештачење уређаја не спроводи пре првог саслушања окривљеног, у овој раној фази поступка, упознавањем са доказима који га евентуално терете, окривљеном се омогућава да оствари начело контрадикторности, тако што се може изјаснити о записнику о увиђају, али и да приликом првог изношења одбране има у виду доказе који стоје против њега и сходно томе усмери своју одбрану. Насупрот томе, окривљени у овој фази поступка пре првог саслушања нема право да прочита записник о претресању, нити право увида у трагове и предмете који су пронађени приликом претресања. Значај доказне радње увиђаја огледа се и приликом извођења доказа на главном претресу, у смислу члана 405. ЗКП, којим је прописано да се упознавање са садржином записника о увиђају врши увидом, односно читањем или излагањем његове садржине, док записник о претресању уређаја и опреме није изричито издвојен у наведеној одредби (као што су наведени записници о претресању стана и других просторија или лица), већ се третира у оквиру исправа које служе као доказ.

IV СПОРНА ПИТАЊА У ПРАКСИ

У пракси се поставља као спорно питање домашај одредбе члана 135. став 3. ЗКП која прописује: уколико је ради предузимања увиђаја потребно ући у зграду, станове и друге просторије, примењују се одредбе члана 155. и члана 158. став 1. тачка 1) ЗКП.

Наведена одредба се односи на увиђај на ствари, покретној и непокретној. Ако је ради предузимања увиђаја на непокретној ствари потребно ући у зграду, стан или друге просторије, примењују се одредбе члана 155. ЗКП које се односе на прибављање наредбе за претресање или изузетно одредбе члана 158. ЗКП које се односе на претресање стана и других просторија без наредбе. Међутим, ове одредбе се не примењују уколико ради предузимања увиђаја на непокретним стварима није потребан улазак у затворене просторије, (у случају да се непосредно опажа отворени простор или спољашност зграде или стана).

С друге стране, када се ради о увиђају на покретним стварима, такође се могу разликовати две ситуације. Прва ситуација, ако се покретна ствар која је предмет увиђаја налази изван затворених просторија, у том случају се такође не примењују одредбе члана 135. став 3. и чл. 155. и 158. ЗКП, јер за предузимање увиђаја није потребан никакав улазак у затворене просторије. Друга ситуација постоји када је за предузимање увиђаја потребан улазак у зграду, станове или друге просторије, односно покретна ствар која ће бити предмет увиђаја налази се у затвореном простору, ради предузимања увиђаја на покретној ствари је потребно претходно ући у тај затворени простор, на начин прописан одредбом члана 135. став 3. ЗКП. У овој ситуацији се сходно примењују одредбе члана 155. или члана 158. став 1. тачка 1. ЗКП и неопходно је претходно прибавити наредбу за претресање тог стана и других просторија, или да се испуне законски услови за претресање стана без наредбе, како би се на законит начин дошло до покретне ствари која ће потом бити предмет увиђаја.

Одбрана окривљених често оспорава законитост увиђаја на мобилном телефону у случајевима кад није прибављена судска наредба за претресање уређаја и опреме, позивајући се на то да се за приступ угашеном или закључаном мобилном телефону аналогно примењују одредбе које регулишу улазак у стан и затворени простор.

Међутим, језичким тумачењем одредбе члана 135. став 3. ЗКП произлази да се иста никако не може односити на претресање уређаја и опреме, првенствено јер се и не позива на одредбу члана 152. став 3. ЗКП којом је прописано претресање уређаја и опреме. Даље, одредбом члана 152. став 3. ЗКП прописано је да се претресање уређаја и опреме предузима искључиво **на основу наредбе суда**, а одредба члана 135. став 3. ЗКП се позива и на одредбу члана 158. ЗКП која се односи на претресање стана и других просторија **без наредбе суда**, из чега се закључује да се одредба члана 135. став 3. ЗКП односи искључиво на претресање стана и других просторија као што је и написано, а које се може предузети изузетно без наредбе суда. Даљим тумачењем одредбе члана 135. став 3. ЗКП видимо да закон ни у ком случају не искључује могућност предузимања увиђаја, већ га само условљава, и то само у ситуацији када је за његово предузимање неопходан претходни улазак у зграде, станове и затворене просторије. Дакле, правно је релевантно да ли је за приступ предмету увиђаја (нпр. телефону, рачунару) потребан физички улазак у одређени затворени простор, а не да ли је сам уређај угашен или закључан.

Додатно би проблем у пракси настао уколико би суд издао наредбу за претресање уређаја и опреме, а орган поступка, у смислу члана 135. став 3. ЗКП, изврши увиђај на том уређају. То доводи до правне неконзистентности, јер се једна доказна радња предузима на основу наредбе којом је наређена друга доказна радња. Имајући у виду да је одредбом члана 135. став 3. ЗКП прописано: „ако је ради предузимања увиђаја...“, недвосмислено је да треба применити доказну радњу увиђаја, а не претресање.

Овакво тумачење подржано је и судском праксом, при чему је Врховни суд у више десетина пресуда потврдио за-

конитост увиђаја на мобилном телефону као доказне радње. Такође, у пресудама Врховног суда Кзз. бр. 287/2024 од 20. 3. 2024. године, Кзз. бр. 528/2024 од 8. 5. 2024. године, Кзз. бр. 951/24 од 10. 9. 2024. године, Кзз. бр. 1405/24 од 22. 10. 2024. године, суд је нашао да су предузете доказне радње увиђај на покретним стварима и то мобилним телефонима оштећених и окривљеног, у смислу члана 135. ЗКП, и да се у свим предметима ради о законитим доказима.

Стога, јасно је да ни законодавац, ни Врховни суд не изједначавају улазак у затворене просторије, с приступом електронском уређају и дигиталном садржају. При томе, било би крајње нелогично да се за спровођење увиђаја редовно ангажују форензички обучена лица, а да се њихово поступање сведе на гледање у екран угашеног или закључаног уређаја, без могућности приступа видљивом садржају доступном уобичајеном употребом корисника. Приликом предузимања увиђаја потребно је водити рачуна о обиму и начину непосредног опажања од стране органа поступка, како би увиђај био функционалан и сврсисходан, а да притом остане у границама уставних и законских овлашћења, без задирања у домен других доказних радњи као што су претресање или вештачење.

У пресуди Врховног суда Кзз. бр. 951/24 од 10. 9. 2024. године бранилац истиче да је КТ документација сачињена грубим кршењем члана 152. став 3. ЗКП, да увид у покретну ствар представља увид у спољашњост мобилног телефона, а да је у конкретном случају полиција до садржаја комуникације преко мобилне апликације дошла тако што је спровела отварање мобилног телефона, листање кроз разне апликације, селектовање једне конкретне апликације, улазак у ту апликацију, листање кроз комуникацију са различитим особама, селектовање једне конкретне комуникације између окривљеног и сведока, затим вршење увида у садржину те комуникације и фотографисање, што је све Врховни суд оценио као законите радње приликом предузимања увиђаја на покретној ствари.

Из пресуде Врховног суда Кзз. бр. 1382/23 од 7. 2. 2024. године произилази да је орган поступка у овој фази, јавни

тужилац, затражио помоћ стручног лица ради увида у садржај предметних телефона сходно одредби чл. 133. и 135. ЗКП, те је стручно лице остварило увид у предметне телефоне и о садржини истих сачинио извештај у форми записника о вештачењу, при томе вршећи преглед одлазних, долазних позива и СМС порука. Стручно лице приликом прегледа телефона није вршио никакву обраду података, нити је то од њега тражено поменутом наредбом јавног тужиоца, те се у конкретном случају предузета доказна радња не може сматрати претресањем уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи, како се неосновано истиче у захтеву за заштиту законитости, а која би се могла предузети само на основу наредбе суда у смислу одредбе члана 152. став 3. ЗКП, што би свакако подразумевало примену сложенијих стручних операција и метода обраде података на уређају за аутоматску обраду података, а што би могао бити и мобилни телефон. Из овакве одлуке Врховног суда видимо да је суд на основу конкретних примењених радњи и метода оценио о којој се доказној радњи ради, па имајући у виду да је извршен непосредни увид у садржај телефона, односно преглед, одлазних, долазних позива и СМС порука суд закључује да је извршена доказна радња увиђаја на покретној ствари, а да би претресање подразумевало примену сложенијих стручних операција и метода обраде на уређају за аутоматску обраду података. У наведеној ситуацији орган поступка је био јавни тужилац. Међутим, када полицијски службеник сазна за извршење кривичног дела поводом којег је потребно непосредним опажањем утврдити или разјаснити чињенице, овлашћен је да изврши увиђај применом криминалистичко-тактичких и форензичких метода и средстава.³⁵ За разлику од јавног тужиоца и судије, у смислу ових одредби полиција је изричито овлашћена да користи форензичке алате и софтвере приликом предузимања увиђаја и када самостално предузима увиђај као орган поступка и када пружа помоћ јавном тужиоцу или судији као стручно лице форензичке струке. Једноставније

35 Члан 99. став 1. Закона о полицији.

операције које се могу предузети приликом непосредног опажања јесу преглед видљивог садржаја на уређају, као што су одлазни и долазни позиви, СМС поруке и садржај датотека и фајлова, претрага кључних речи уносом појмова у апликације или форензичке алате ради брзе претраге, приступ галерији и порукама непосредним увидом у садржај који је доступан уобичајеним свакодневним коришћењем, без дубље анализе и претресања целокупног садржаја. Сложеније операције би подразумевале форензичку копију меморије уређаја, односно стварање тачне копије целог диска бит по бит, повраћај избрисаних датотека, употреба *brute force* метода за откључавање уређаја или фајлова, дубље задирање у апликације и систем, издавање података из логова и кеш меморије.

Међутим, у већини ових предмета пред Врховним судом као доказ се појављује криминалистичко-техничка фото-документација сачињена од стране полицијских службеника, без записника о конкретној доказној радњи. Сачињавање КТ фото-документације иако јесте у оквиру овлашћења полицијских службеника, само по себи није доказна радња, већ може бити у саставу неке од доказних радњи. Узећемо за пример одредбу члана 233. став 3. ЗКП којом је, између осталог, прописано, ако су приликом предузимања радње као што је увиђај, узимање узорка, претресање или препознавање, направљене фотографије, филмски или други технички снимци – то ће се навести у записнику и прикључити записнику. У случају када се изврши фото-документација без било каквог записника, то оставља простор за разна тумачења, па браниоци често истичу да је извршено незаконито претресање уређаја, без наредбе суда, о чему је и сачињена форензичка документација. Врховни суд у већини предмета налази да је фото-документација мобилног телефона настала у склопу увиђајних радњи, односно приликом увиђаја на покретној ствари и непосредним опажањем органа поступка. У два предмета Кзз. бр. 389/24 од 16. 5. 2024. године и Кзз. бр. 1054/24 од 19. 9. 2024. године Врховни суд је нашао да КТ фото-документација представља исправу, као доказну радњу у смислу члана 138. став 1. ЗКП. У оба предмета се ради

о мобилном телефону сведока оштећеног. Имајући у виду да је одредбама члана 148. ЗКП прописано да ће пре одузимања предмета орган поступка по потреби у присуству стручног лица прегледати предмете, у том случају је могуће сачинити КТ фото-документацију без другог записника (о претресању, увиђају), али уз потврду о привремено одузетим предметима.

V. ПРЕДУЗИМАЊЕ УВИЂАЈА У ПРАКСИ

Приликом предузимања увиђаја у пракси се појављује више типичних ситуација, при чему је неопходно разјаснити које чињенице су од значаја за законитост поступања органа поступка. Ако се пође од становишта да је увиђај, по правилу, дозвољен без судске одлуке, али само до мере у којој се њиме не задире у Уставом заштићену тајност садржаја комуникације, за коју је неопходна сагласност корисника или одлука суда, онда управо наведено представља суштинску и правну границу између дозвољеног увиђаја и недопуштеног задирања у тајност електронске комуникације. Сходно томе, за одређивање граница дозвољеног увиђаја нису од пресудног значаја околности као што су: да ли је држалац електронског уређаја оштећени или окривљени; да ли је уређај у тренутку увиђаја искључен или укључен; да ли је уређај закључан или откључан; да ли су на уређају покренути програми и апликације за комуникацију или нису покренути; да ли је уређај добровољно предат и омогућен приступ истом или то није учињено; да ли уређај представља средство комуникације или нема ту функцију.

Ради јаснијег разумевања правне природе мобилног телефона као носиоца електронских података и граница дозвољеног поступања органа поступка, корисно је послужити се аналогијом са физичким предметима. У том смислу, полазећи од чињенице да мобилни телефон представља складиште приватног садржаја одређеног лица, можемо направити аналогију између мобилног телефона и закључане фиоке, указујући на суштинску сличност њихове функције, независно од тога да

ли је њихов садржај у физичком или дигиталном облику. Као што се у мобилном телефону налазе у дигиталном облику електронски записи, тако се у закључаној фиоци могу налазити у физичком облику именик са контактима, личне белешке, албум са фотографијама и отворена и запечаћена писма. Закључавање фиоке кључем има исту заштитну функцију као и закључавање мобилног телефона шифром, ПИН-ом или биометријском заштитом, чиме је испољена воља држаоца да приступ приватном садржају буде ограничен. Ако се пође од претпоставке да се и мобилни телефон и закључана фиока налазе у стану, први процесни услов за било какво поступање органа поступка јесте постојање наредбе за претресање тог стана и других просторија. Имајући у виду да је чланом 157. став 2. ЗКП изричито прописано да ће се закључане просторије, намештај или друге ствари отворити силом уколико њихов држалац није присутан или неће добровољно да их отвори, то произлази да је једном издатом наредбом суда за претресање стана обухваћено и овлашћење за отварање свих закључаних просторија, закључаног намештаја и закључаних ствари које се у том стану налазе, без потребе за прибављањем додатне наредбе за сваку појединачну закључану просторију или ствар унутар тог стана. У том смислу, може се поставити питање да ли се уопште одредба члана 152. став 3. ЗКП о претресању уређаја и опреме односи и на уређаје затечене у стану који су већ обухваћени наредбом за претресање тог стана. Међутим, у пракси је заузет став да је за претресање садржаја уређаја и опреме потребна посебна судска наредба, чиме се указује да електронски уређаји уживају посебан процесни режим када је у питању претресање њиховог садржаја.

Међутим, уколико се након претресања стана укаже потреба да орган поступка одређене чињенице утврди непосредним опажањем, односно да предузме увиђај на фиоци која је отворена добровољно или силом, у складу са законом, поставља се питање обима дозвољеног увида, односно непосредног чулног опажања. У оквиру увиђаја, могуће је форензички обрадити фиоку (евентуално изузети трагове папиларних линија ради

анализе и утврђивања ко користи одређену фиоку), затим непосредно опажати и документовати садржај фиоке као што су именик са контактима, албум са фотографијама и личне белешке, које је такође могуће привремено одузети, а који не представљају заштићену комуникацију у уставноправном смислу. Насупрот томе, садржина писама, било да су отворена или запечаћена, могла би да представља уставом заштићену тајност преписке у смислу члана 41. Устава Републике Србије, па у том случају њихово читање и анализирање не би било обухваћено увиђајем без постојања додатне судске наредбе или изричите сагласности држаоца писама.

Оваква аналогија показује да је приликом предузимања увиђаја одлучујући елемент правне заштите **садржај** који се у покретној ствари налази, а не (материјални или дигитални) облик у коме је тај садржај смештен, што је од посебног значаја за разумевање правног режима увиђаја над електронским уређајима и његовим дигиталним садржајем, као и приликом разматрања уставних ограничења у поступању са електронским уређајима.

VI. ЗАКЉУЧАК

Циљ овог рада није у проналажењу начина заобилажења законских ограничења, нити у тражењу нормативних празнина које би омогућиле државним органима да задиру у Уставом заштићена права окривљеног. Напротив, намера је да се укаже на могућности законитог поступања које истовремено обезбеђује пуно поштовање права на одбрану, али и омогућава државним органима да на ефикасан и правно исправан начин утврде релевантне чињенице и допринесу расветљавању кривичноправног догађаја.

Органу поступка је без одлуке суда и без пристанка држаоца уређаја дозвољено, у оквиру предузимања увиђаја, да непосредним чулним опажањем утврде садржај уређаја који није настао у оквиру заштићене комуникације, као и податке који служе за идентификацију и успостављање комуникације,

као што су бројеви телефона, имејл адресе, корисничка имена које осумњичени користи у комуникацији, те путем којих корисничких налога на друштвеним мрежама и апликацијама успоставља комуникацију и са којим корисницима. За увид у садржину размењених порука била би потребна сагласност корисника комуникације или одлука суда уколико нема сагласности корисника.

1. Претресање уређаја и опреме предузима се ради проналаска трагова кривичног дела или предмета од значаја за кривични поступак, а увиђај се предузима ради утврђивања или разјашњења неке чињенице у поступку.
2. Резултат претресања уређаја и опреме у пракси је форензичка копија целокупног садржаја, док је резултат увиђаја утврђена релевантна и конкретна чињеница на записнику поткрепљена фото-документацијом.
3. Предмет претресања су уређаји за аутоматску обраду података и опрема на којој се чувају или се могу чувати електронски записи, док су предмет увиђаја покретне ствари које, осим уређаја и опреме, обухватају и рачунарске податке и програме.
4. Претресање, по правилу, предузима јавни тужилац или овлашћена службена лица полиције, а по потреби, уз помоћ стручног лица, увиђај предузима орган поступка, по правилу, уз помоћ стручног лица.
5. Претресање се врши над уређајима и опремом коју држи окривљени или друго лице, увиђај се предузима над покретним стварима окривљеног или других лица, као и прикупљање доказа из отворених извора на интернету.
6. Приликом претресања уређаја и опреме окривљени је ослобођен дужности да омогући приступ предметима и да пружи обавештења за њихову употребу. Приликом предузимања увиђаја свако, па и окривљени дужан је да органу поступка омогући приступ стварима и пружи потребна обавештења.

7. Ако предмети пронађени приликом претреса нису у вези са кривичним делом због којег је претресање наређено, могуће је одузимање искључиво предмета, али не и одузимање исправа и рачунарских података. Приликом предузимања увиђаја на покретној ствари, све покретне ствари (рачунарски програми и подаци) могу се привремено одузети.
8. Претресање уређаја и опреме предузима се искључиво на основу наредбе суда. За предузимање увиђаја није потребна наредба суда, ни јавног тужиоца.
9. Приликом претресања уређаја и опреме позваће се да присуствује држалац или друго лице у његово име. Држалац има право да узме адвоката који може присуствовати претресању и обавезно је присуство два пунолетна грађана као сведока претресања. Приликом предузимања увиђаја, осумњичени, његов бранилац и оштећени могу да присуствују увиђају, али нису у обавези.
10. Претресање се, по правилу, врши дању, а изузетно ноћу између 22 и 6 часова. Претресање се врши обазриво, уз поштовање достојанства личности и права на интимност. За предузимање увиђаја на покретној ствари одредбама ЗКП нису прописана оваква ограничења.

Имајући у виду специфичну природу електронских доказа, да су електронски подаци по својој природи изузетно променљиви и лако уништиви, да се могу обрисати, изменити или сакрити у веома кратком временском периоду, да савремени електронски уређаји омогућавају брисање или закључавање података на даљину са других уређаја, да се одређени подаци чувају само у радној (RAM) меморији и да гашењем или рестартовањем уређаја они трајно нестају из радне меморије, да се гашењем и поновним паљењем уређаја активирају додатни механизми заштите, да на гашење утиче релативно кратак период трајања батерије на паметним телефонима или таблетима, то све указује да је код електронских уређаја нарочито изражена потреба за хитним проналажењем

и обезбеђивањем дигиталних трагова. У том смислу, чланом 295. Законика о кривичном поступку прописано је да се у истрази прикупљају и докази за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу или би њихово извођење било отежано. Ова законска формулација има посебан значај управо у односу на електронске доказе, јер се због њихове природе често ради о доказима чије је благовремено обезбеђивање од кључне важности за кривични поступак. Уколико се не документују у тренутку када су доступни, постоји реална опасност да касније више неће бити могуће приступити истим подацима или да ће њихова аутентичност и интегритет бити доведени у питање. Имајући у виду да код електронских доказа често постоји опасност на коју указује члан 295. ЗКП (да се доказ неће моћи поновити на главном претресу или да ће његово извођење бити знатно отежано) и да је претресање као доказна радња, формално и временски, захтевнији поступак који подразумева прибављање судске наредбе и њено извршење у законом прописаном року, док се увиђај предузима непосредно на лицу места ради утврђивања или разјашњавања чињеница непосредним опажањем, то се може закључити да је предузимање увиђаја над електронским уређајима и рачунарским подацима као покретним стварима процесно оправдана и неопходна мера ради благовременог обезбеђења доказа.

Имајући у виду значај електронских доказа у доказном поступку, те чињеницу да постојећа законска решења већ досежу саме границе уставноправних ограничења, неопходно је да се доказна радња увиђаја над електронским уређајима као покретним стварима примењује у пуном обиму који право допушта, а не испод законских и уставних могућности и стварних потреба за ефикасним прикупљањем доказа.

Познавање и правилно тумачење правног оквира предузимања увиђаја над електронским уређајима као покретним стварима треба да пружи већи степен правне сигурности органима поступка за доследнију примену ове доказне радње у свим ситуацијама у којима постоји сумња да се на електронском

уређају могу налазити трагови или докази од значаја за поступак. Истовремено, аргументи изнети у раду могу користити као правни и логички основ да се у сваком конкретном случају пред судом образложи и оправда предузимање доказне радње увиђаја над електронским уређајима, нарочито имајући у виду потребу хитног, ефикасног и законитог обезбеђивања трагова и утврђивања чињеница у поступку.

КРИВИЧНО ДЕЛО ГРАЂЕЊЕ БЕЗ ГРАЂЕВИНСКЕ ДОЗВОЛЕ (ЧЛАН 219А СТАВ 2. КЗ)

По оцени другостепеног суда, правилно је првостепени суд нашао да није доказано да је окривљена извршила кривично дело које јој је стављено на терет, правилно оценивши да је окривљена поступала у складу с чланом 143. Закона о планирању и изградњи који прописује да се грађењу објекта, односно извођењу појединих радова може приступити и без претходно прибављене грађевинске дозволе ако се објекат гради непосредно пред наступање или за време елементарних непогода, при чему у наведеном закону није ближе одређено шта се подразумева под појмом елементарне непогоде, али је Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама, и то чланом 2, посебно предвиђено да у елементарну непогоду, између осталог, спада и пандемија, односно епидемија заразних болести, те правилно првостепени суд налази да је у време у које се окривљеној ставља на терет извршења кривичног дела, период од септембра месеца 2020. до 19. 4. 2021. године, у Републици Србији било на снази проглашење епидемије узроковане вирусом ковид 19, из ког разлога је правилно првостепени суд нашао да је окривљена поступала у складу с наведеним чланом 143. Закона о планирању и изградњи.

Из образложења:

Правноснажном пресудом Другог основног суда у Београду 4.К. бр. 937/23 од 23. 4. 2024. године на основу члана 423. став 1. тачка 2. ЗКП ослобођена је од оптужбе окривљена А. А. да је

извршила кривично дело грађење без грађевинске дозволе из члана 219а став 2. КЗ, те је првостепени суд, између осталог, у свом образложењу навео да чланом 143. Закона о планирању и изградњи предвиђено је и да се грађењу објекта, односно извођењу појединих радова може приступити и без претходно прибављене дозволе ако се објекат гради непосредно пред наступање или за време елементарних непогода, као и ради отклањања штетних последица од тих непогода, непосредно после њиховог наступања. Ставом 3. наведеног члана прописано је да објекат из става 1. може остати као стални ако инвеститор прибави грађевинску дозволу у року од једне године од дана престанка опасности које су проузроковале његово грађење, односно извођење радова. Такође, у члану 2. Закона о планирању и изградњи под називом Појмови није посебно одређено шта се сматра под појмом елементарне непогоде. На крају свог образложења првостепени суд је навео да је нашао да није доказано да је окривљена извршила кривично дело грађење без грађевинске дозволе из члана 219а став 2. КЗ, с обзиром на то да је по оцени суда окривљена поступала у складу с чланом 143. Закона о планирању и изградњи који неспорно прописује да се грађењу објекта, односно извођењу појединих радова може приступити и без претходно прибављене грађевинске дозволе ако се објекат гради непосредно пред наступање или за време елементарних непогода, при чему у наведеном закону није ближе одређено шта се подразумева под појмом елементарне непогоде, али је поменути закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама и то члан 2. истог закона посебно предвиђено да у елементарну непогоду, између осталог, спада и пандемија, односно епидемија заразних болести, при чему је у време у које се окривљеној ставља на терет извршење кривичног дела, 19. 4. 2021, у Републици Србији било на снази проглашење епидемије узроковане вирусом ковид 19, из ког разлога је суд нашао да је окривљена поступала у складу са чланом 143. Закона о планирању и изградњи, **а посебно имајући у виду и здравствено стање** сина окривљене Б. Б., како то произлази из медицинске документације у коју је суд извршио увид.

Правноснажном пресудом Вишег суда у Београду Кж1. бр.695/24 од 4. 10. 2024. године одбијена је жалба јавног тужиоца изјављена против наведене пресуде првостепеног суда, те је другостепени суд за такву своју одлуку дао образложење у којем је, између осталог, навео да по оцени другостепеног суда је правилно првостепени суд нашао да није доказано да је окривљена извршила кривично дело које јој је стављено на терет, правилно оценивши да је окривљена поступала у складу са чланом 143. Закона о планирању и изградњи који прописује да се грађењу објеката, односно извођењу појединих радова може приступити и без претходно прибављене грађевинске дозволе ако се објекат гради непосредно пред наступање или за време елементарних непогода, при чему у наведеном закону није ближе одређено шта се подразумева под појмом елементарне непогоде, али је Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама, и то чланом 2, посебно предвиђено да у елементарну непогоду, између осталог, спада и пандемија, односно епидемија заразних болести, те правилно првостепени суд налази да је у време у које се окривљеној ставља на терет извршење кривичног дела у Републици Србији било на снази проглашење епидемије узроковане вирусом ковид 19, из ког разлога је правилно првостепени суд нашао да је окривљена поступала у складу с наведеним чланом 143. Закона о планирању и изградњи. Даље је наведено да наводи жалбе Другог основног јавног тужилаштва у Београду да првостепени суд погрешно тумачи члан 143. став 1. Закона о планирању и изградњи, јер ако се прихвати становиште првостепеног суда, онда је било које лице могло на територији Републике Србије да гради објекте без грађевинске дозволе за време пандемије ковид 19 и да за то не поднесе захтев за издавање грађевинске дозволе или затражи решење о одобрењу за извођење радова из члана 145. истог закона или пак не поднесе захтев за легализацију објекта, те с тим у вези, наводи да је окривљена била дужна да поднесе захтев за издавање грађевинске дозволе у року од једне године од дана престанака опасности које су прозуровале његово

грађење, а да је несумњиво утврђено да иста то није учинила и то већ скоро четири године, оцењени су као несоновани и без утицаја на доношење другачије одлуке, а све из разлога што је чланом 143. став 3. Закона о планирању и изградњи прописано да објекат из става 1. овог члана може остати као стални под условом да инвеститор прибави грађевинску дозволу, односно решење из члана 145. овог закона у року од једне године од дана престанка опасности које су проузроковале његово грађење, односно извођење радова, док је наредним ставом 4. истог члана прописана последица непоступања на наведени начин из става 3, а то је да ако инвеститор не прибави грађевинску дозволу за објекат из става 1. овог члана у прописаном року, дужан је да такав објекат уклони у року који одреди орган надлежан за послове грађевинске инспекције, а који не може бити дужи од 30 дана. Дакле, у складу са наведеним одредбама, прибављање грађевинске дозволе није била обавеза окривљене, већ само услов да би објекат остао као стални, док су последице непоступања на наведени начин, односно последица неприбављања грађевинске дозволе уклањање таквог објекта, што спада у надлежност органа управе.

(Пресуда Вишеї суда у Београду Кж1.бр. 695/24 од 4. 10. 2024. и пресуда Другої основної суда у Београду 4.К.бр. 937/23 од 23. 4. 2024)

Сентенцу приредио

Лазар Магделинић,

Виши јавнотужилачки сарадник
Другог основног јавног тужилаштва
у Београду

Мишљење аутора сентенце:

Става сам да су правноснажним одлукама првостепеног, односно другостепеног суда повређене одредбе кривичног поступка и то одредбе члана 113. став 1. Законика о кривичном поступку, који регулише разлоге за вештачење, јер је суд потпуно

преузео улогу сталног судског вештака за област медицине, а што се уочава у образложењу првостепене пресуде, и то да је стручну медицинску документацију сам тумачио као стручно лице, те је на чињенично стање утврђено у правноснажним одлукама погрешно примењен закон и то тако што је потпуно погрешно тумачен и примењен члан 143. Закона о планирању и изградњи на правилно утврђено чињенично стање и то све у корист окривљене, јер наведени члан 143. представља специјални основ искључења противправности, а све из разлога што, да је окривљена поступила у складу с чланом 143. став 3. Закона о планирању и изградњи и поднела формални захтев надлежном органу јединице локалне самоуправе, суд би имао право, али како окривљена није поступила у складу с чланом 143. став 3. Закона о планирању и изградњи, противправност је остала на снази, односно остварио се у целости трећи конститутивни елемент сваког кривичног дела, те тај специјални основ искључења противправности није остварен, то је окривљена несумњиво извршила кривично дело за које је и била оптужена, из ког разлога је на основу члана 43. став 2. тачка 7, а у вези с чл. 495. и 482. Законика о кривичном поступку, као и на основу члана 46. Правилника о управи у јавним тужилаштвима поднета иницијатива за подношење захтева за заштиту законитости Апелационом јавном тужилаштву у Београду, а за Врховно јавно тужилаштво.

Мастер кривичног права Филип Бошковић

Јавнотужилачки помоћник у Другом основном
јавном тужилаштву у Београду

ИСТОРИЈАТ ПОЛИЦИЈЕ

Сажетак: Стручни рад сажето приказује историјат полиције у свету и код нас, како би се боље разумео њен настанак, развој и универзална улога у друштвеној заједници.

Кључне речи: полиција, кривични поступак, правна историја, примитивна друштва, античко доба, средњи век, време апсолутизма, доба разума, модерна полиција

1. НАСТАНАК ПОЛИЦИЈЕ У СВЕТУ

Полиција је једна од најстаријих институција људског друштва која настаје у време када настају прве државе и приватна својина. Њена основна сврха настанка је била да обезбеди поштовање правила понашања у заједници, јер сама заједница то више није могла да постигне колективно или преко гентилног старешине.¹ Реч полиција је превод латинске речи *politia*, која потиче од старогрчке речи *politeia*, што означава град државу, тако да се изворно значење речи полиција истовремено односи на правила понашања у заједници, као и на механизам за обезбеђење поштовања тих правила.² Антрополошке студије, приликом којих је проучен један број примитивних друштава на просторима Северне

---

1 Б. Бабовић, *Људска права и полиција у Југославији*, Београд, 1999, стр. 3.

2 Б. Милосављевић, *Увод у полицијске науке*, Полицијска академија у Београду, Београд, 1994, стр. 7.

и Јужне Америке, Аустралије, Нове Гвинеје, Гане и Полинезије, указују да извесни облици полиције јесу постојали, али не у свим проученим примитивним друштвима. Нека од проучених примитивних друштава уопште немају било какву форму полицијског органа, где је добар пример заједница Ескимана, која реагује на најтеже кршење табуа и убиство члана племена колективним линчем или протеривањем убице из заједнице. Еволуција полицијске функције у родовско-племенском друштву креће се од најједноставнијих форми колективне реакције, па преко обављања полицијске функције од стране свих ратника, до формирања посебних структура које су задужене за одржавање реда.³

Још почетком трећег миленијума пре н. е. у старом Египту појављују се службеници задужени за безбедност у провинцијама, а први очуван писани траг који помиње полицију је један папирус из 1340. године пре н. е. У старој Грчкој и Риму састав полиције најчешће чине робови, с обзиром на то да су слободни грађани ово занимање сматрали понижавајућим. Реформе Октавијана Августа 27 пре н. е. узимају се као датум када се по први пут у историји цивилизације формира полиција као права државна служба са градским префектом као главним органом. У средњем веку долази до значајног пада у целокупној државној организацији, па и у полицији. Апсолутистичке монархије појављују се у периоду од XV до XVIII века, на чијем су челу апсолутни монарси којима су подређене војска и снажна централизована управа која се назива полиција. У XVIII веку апсолутне монархије се замењују уставним, а у Француској настаје и прва модерна полиција чије уређење преузимају и друге европске државе. У Енглеској се развија посебан модел полиције, који ће бити узор за све земље под британским утицајем. Најбитније је да се из надлежности полиције изузимају бројни задаци управне природе, и да она служи за одржавање јавног реда и мира и репресију криминалитета. Половином XIX века долази до професионализације полиције која почиње да користи научна истраживања у свом раду.⁴

3 Б. Милосављевић, *Наука о полицији*, Полицијска академија, Београд, 1997, стр. 53–56.

4 Ж. Кешетовић, *Односи полиције са јавношћу*, ВШУП, Београд, 2000, стр. 94–98.

2. НАСТАНАК ПОЛИЦИЈЕ У СРБИЈИ

Најбитнији извори српског права у средњем веку су Крмчија Светог Саве, Властарева синтагма и чувени Душанов законик. Српска властела, на челу са династијом Немањића, имала је комплексан систем државне управе у чијем је средишту био Двор владара, око којег су били окупљени локални феудалци. У време цара Душана земља је била подељена на два дела, северни део од Дунава до Скопља и јужни део који се звао Романија тј. „земље греческе“ који су чинили стари византијски градови. Најбитнијим областима царства управљале су велможе и кефалије.⁵

Кефалија је био врста управника провинције и кључни полицијски орган. Као шеф војне и цивилне власти бринуо се о јавном реду и миру, поштовању обичаја и закона, сигурности каравана и путника, хапсио је гусаре и разбојнике, смештао их у градску тамницу и спроводио истрагу. Његова овлашћења проистицала су директно из Душановог законика. Осим што је имао полицијска овлашћења, кефалија је могао да изриче и казне, глобу и казну удава.⁶

Властелин је на основу Душановог законика постао најчешћи полицијски чиновник. Управљао је утврђеним градом и доносио разне одлуке које је могао принудно извршити преко војне посаде града којом је руководио. Једно од његових најбитнијих задужења било је обезбеђење сигурности трговачких каравана од друмских разбојника.⁷

У средњем веку српским селом је управљао кнез. За сва кривична дела почињена у сеоском атару село је колективно одговарало, а за лоше обављање полицијских дужности и непријављивање лопова и разбојника властима господар села је везиван и довођен пред цара лично, где је морао да плати седмоструки износ настале штете.⁸

5 Р. Соколовић, *Полиција и кривични правосудје – сујројсџављање оріанізованом криміналу*, Службени гласник, Београд, 2003, стр 15–28.

6 Т. Тарановски, *Историја српској права у Немањинкој држави, Део I: Историја државној права*, Геца Кон, Београд, 1931, стр. 203.

7 Р. Соколовић, *н. д.*, стр. 17

8 С. Новаковић, *Законик Стефана Душана*, Српска књижевна задруга, Београд, 1943, стр. 67–73.

Градови Котор, Улцињ, Будва, Бар и Дубровник имали су посебан статус и своје полицијске и судске органе. Кефалија, властелин и кнез као протополицијски органи користили су две врсте доказних поступака, а то су свод и мазије.⁹

Потпадањем Србије под турску власт уводи се турски управни систем који чине дахије, а у кнежевинама и селима турска власт користи већ постојеће домаће локалне органе власти. У периоду од 1801. до 1804. године целокупна власт прешла је у руке дахија, који су се одметнули од централне турске власти. Иако још увек нема комплетне полицијске структуре, појављују се носиоци полицијских овлашћења, у виду војвода са својим „момцима“ који су на челу нахија, кнезови и Правитељствујушчисовјет основан 1805. године. У градовима појављује се полицај-квартал-мајстор и магистратуални вицеполицај. Године 1811, након реорганизације Правитељствујушчег совјета, Јаков Ненадовић, млађи брат у народу познатог кнеза Алексе Ненадовића, бива постављен за првог попечитеља unutrenih дела, што је функција која одговара данашњем министру унутрашњих послова. Кнез Милош Обреновић и други кнезови имали су своје наоружане људе који су се називали пандури, а обављали су полицијске и стражарске послове. Године 1834. личним напорима тадашњег министра полиције Илије Гарашанина, Србија по први пут добија тајну полицију. Доношењем тзв. Турског устава 1838. године и Милошевом абдикацијом 1839. године започиње период уставобранитеља, када се доносе бројни прописи којима се уређује рад полиције. Један од таквих прописа био је и Казнителни законик за полицајне преступнике којим је дато право полицији да кажњава батињањем, што је била лична идеја министра полиције Илије Гарашанина јер је сматрао да ће тако полиција добити на ауторитету у народу. За време друге владавине кнеза Милоша Обреновића у периоду 1850–1860. године први пут у Србији створена је жандармерија, а Милош својим апсолутистичким тежњама Србију претвара у полицијску државу. Након Мајског преврата, када на власт ступа

---

9 Р. Соколовић, *н. г.*, стр. 18–19.

династија Карађорђевића, ствари се полако мењају, а Србија улази у период парламентаризма, што доводи до нове улоге полиције која мора испунити захтеве нове правне државе.¹⁰

Формирањем Краљевине СХС 1918. године полиција се полако модернизује, не само у техничким аспектима рада, већ и сужавањем њених овлашћења на чисто полицијске послове. Град Београд је имао огроман број полицајаца у односу на број становника, па је статистика ондашњег часописа *Полиција* објавила податак да је Београд имао једног жандара на 108 становника, док је исте године Лондон имао једног полицајца на 334 становника, Њујорк једног полицајца на 400 становника, а Москва само једног полицајца на чак 620 становника.¹¹

Избијањем Другог светског рата и сламањем краљеве војске у краткотрајном отпору пред надмоћнијим непријатељем, држава бива окупирана од стране Немачке и њених сателита, па Министарство унутрашњих послова Краљевине Југославије бива једним делом у потпуности замењено органима окупатора, а онај део који наставља да постоји почиње да поступа по директним налозима окупатора. Након избијања устанка, партизански покрет је прогласио све државне органе нелегитимним и истовремено формирао сопствене револуционарне органе власти. Први органи за одржавање реда и безбедности на новоослобођеним територијама биле су оружане формације при народноослободилачким одборима, као што су партизанске страже и народна милиција. Већ приликом првог заседања Авноја 27. децембра 1942. године оформљен је Извршни одбор са шест одсека, међу којима је био и одсек за унутрашње послове. Наредне године оснива се Комисија за борбу против пете колоне, а 1943. године Комисија за борбу против пете колоне и тероризма, из којих коначно 1944. године настаје чувена ОЗНА – Одељење за заштиту народа која у потпуности преузима надлежности ова два органа. Формирањем владе ДФЈ – Демократске федеративне Југославије 7. марта 1945. године Повереништво за унутрашње

10 Р. Соколовић, *н. д.*, стр. 20–24.

11 Историјски архив Београда, Управа града Београда, д.ф. ПП1-2.

послове прераста у Министарство за унутрашње послове. Од краја Другог светског рата па до данас може се опазити неколико периода у развоју полиције, који се углавном поклапају са уставним променама. Период од 1945. до 1953. године карактерише централизован систем и потпуно подређивање полиције потребама стабилизовања нове власти. У периоду од 1953. до 1974. године долази до сталне прерасподеле надлежности између савезне и републичке полиције. Законом о унутрашњим пословима РС од 26. децембра 1996. године промењен је назив милиција у полиција. Правилником о унутрашњој организацији МУП-а министар унутрашњих послова прописао је да министарство чине ресор јавне безбедности и ресор државне безбедности. Овим правилником уређује се рад и руковођење Министарством по принципима строге хијерархије и територијалности, где се у саставу наведена два ресора налазе секретаријати унутрашњих послова, одељења унутрашњих послова и полицијске станице. Ван ресора налази се кабинет министра, Управа за борбу против организованог криминала – УКП, Институт безбедности, Полицијска академија, Виша школа унутрашњих послова у Земуну и Средња школа унутрашњих послова у Сремској Каменици.¹²

3. ЗАКЉУЧАК

Историјат полиције указује да корени ове јавне функције у људској заједници сежу у дубоку прошлост. Њен развој почиње у преддржавном стању друштва, ради обезбеђења поштовања правила понашања у заједници, с обзиром на то да сама заједница то више није могла да постигне колективно или преко гентилног старешине. Врло рано, након реформи Октавијана Августа 27. пре н. е., полиција се формира као права државна служба са градским префектом као главним органом. Па ипак, средњи век доноси значајан пад у целокупној државној организацији те тиме и у полицији. Апсолутистичке монархије појављују се у периоду од XV до XVIII века, на њиховом челу

---

12 Р. Соколовић, *н. г.*, стр. 25–27.

су апсолутни монарси којима су подређене војска и снажна централизована управа која се назива полиција. Историјска анализа наше правне прошлости указује да након ослобођења од турске власти и формирања националне државе, полиција доживљава релативно брз напредак и формира се по узору на полицију тадашње француске државе, а законски текстови који је уређују постају све сложенији и обимнији. Један од кључних момената у националном историјском развоју овог органа је период након Мајског преврата, када на власт ступа династија Карађорђевића, а Србија улази у период парламентаризма, што доводи до нове улоге полиције, која мора испунити захтеве нове правне државе. Актuelне друштвене и политичке прилике након Другог светског рата утичу на положај полиције, тако да она у другој половини двадесетог века, осим модернизације у техничким аспектима рада, доживљава и честе организационе промене, које се углавном поклапају са уставним променама.

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.163 (497.11)

БИЛТЕН Вишег јавног тужилаштва у Београду
/ главни и одговорни уредник Никола Пантелић.
- 2022, бр. 1- . - Београд : Више јавно тужилаштво
у Београду, 2022- (Београд : Службени гласник).
- 20 cm

Полугодишње.

ISSN 2956-0489 = Билтен Вишег јавног тужилаштва
у Београду
COBISS.SR-ID 81743881